

ΟΚΥΜΑ ΚΙΤΑΒΙ

4ΥΝCÜ SΙNİF



002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1511

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

9 69 ΠΔΒ.
ΧΟΥΣΕΪΝ ΙΜΑΜ ΣΟΥΛΕΪΜΑΝ

Σουλεϊμάν (Χουσεϊν Ιμάμ)

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ



ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ

Ο. Ε. Λ. Β.

589

1949

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

50

ΔΙΑΓΩΓΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ



OKUMA KİTABI

4 ÜNCÜ SINIF

009
KNS
ΣΤΘΑ
ISLL

ΙΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΚΥΜΑΤΑΒΙ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ



1. ESKİ OKUL VE YENİ OKUL



Büyükbabam okula gittiği zamanları bana şöyle anlatıyor :

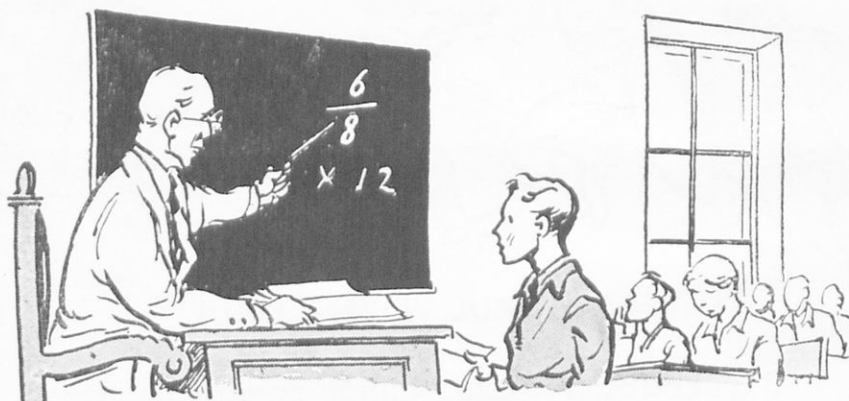
— Koca kavuklu, uzun sakallı bir öğretmenimiz vardı. Bu hocanın yüzünün güldüğünü gören yoktu. Arasına bizi yanına çağırır ve bir türlü anlamını kavriyamadığımız şeyler okuturdu.

Korku aklımızı büsbütün karıştırdığı için biz bunları kolay anlıyamadık. Hoca kızar, kulağımızı, saçımızı çeker, yanağımıza şamarlar, sırtımıza yumruklar indirir, daha olmazsa bizi falakaya yatırarak çıplak ayaklarımıza sopa ile vururdu.

Ben büyükbabama diyorum ki :

—Bizim öğretmenlerimiz hep güler yüzlü insanlar, bizi kendi çocuklarından, kardeşlerinden ayırmıyorlar. Bizim dilimizle verdikleri dersleri anlamakta hiç güçlük çekmiyoruz. Çalışmak bizim için eğlenceli bir şey oluyor. Onlar bizi dövmek şöyle dursun, aramızda hayvanlara eziyet edenler olursa onlara bile darılıyolar.

Büyükbabam diyor ki :



— Şimdi gene yoksul sayılırız, ama yoksulluk utanılacak bir şey olduğunu aklımıza bile getirmiyoruz. Öğretmenler talebelerden hiç birini ötekinden ayırmıyorlar. Bazı çocukları çok sevseler bile zengin, güzel giyinmiş oldukları için değil, çalışkan, iyi ve temiz oldukları için seviyorlar.

Büyükbabam bana hak veriyor .

— Geçen yıl okulunuzdaki talebe eğlencesine geldiğim zaman öğretmenleriniz bana da öyle

yaptılar. Hatırımı sordular. Eski elbiseli bir ihtiyar olduğuma bakmıyarak beni en iyi bir yere oturtular. Demek ki eskiden iki türlü insan vardı: Zenginler, yoksullar. Eski çağda zenginleri yoksullardan üstün tutarlardı. Şimdi memlekette bütün yurtdaşlar kanun önünde birdir.

Büyükbabam diyor ki:

— Bizim zamanımızda yoksul bir çocuk büyüdükten sonra da yoksul kalırdı. Büyük işler hep büyüklerin, zenginlerin çocuklarına verilirdi. Yoksul adamlar değerleri ne olursa olsum yükselemezlerdi.

Ben diyorum ki:

— Şimdi büyük işleri, kim en iyi yapabilecekse ona veriyorlar. Demek ki bir çoban çocuğu herkesden fazla çalışırsa memleketin en büyük işlerinin başına geçebilir.

Bize bu iyilikleri getiren bu çağın yeni okullarını nekadar sevsek az değil midir ?

2. KURÂNİ KERİM

Cenabı Hak; yer yüzündeki insanlara doğru yolu göstermek için vazifelendirdiği dört büyük peygambere, öğüt olmak üzere birer kitap göndermiştir. Bunların adları şunlardır: Tevrat, Zebur, İncil, Kuran. Bunlardan Tevrat; Musa peygambere, Zebur; Davud peygambere, İncil; İsa peygambere, Kurân da bizim peygamberimiz hazreti Muhamede gönderilmiştir. Biz müslüman-

lar bu kitabların dördüne de inanır ve dördünün de Allahın kelâmı olduğuna iman ederiz. Çünkü bizim kitabımız olan kurânı kerimde diğer üç kitabın da Allah sözü olduğu yazılıdır.

Peygamberimiz hazreti Muhammet (sallellahü aleyhi vesselâm) Allah tarafından şu suretle halkı dine davete memur edilmiştir. Bir gün Hira dağında Cebrail aleyhisselâmın; «Allahın ismile oku!» hitabını duymuş ve bu sestən pek fazla telâşa ve asabiyete düşerek evine dönmüştür. Hazreti Muhammet, eve gelir gelmez titreyerek bir kenara yatmış ve üstünü örttürmüştür. O zaman Cebrail aleyhisselâm tekrar görünerek:

— «Ey örtülü adam, kalk vazifene başla!» diye bağırmış ve bu suretle Kurânı kerimin ilk âyetleri gökten inmiştir.

Peygamberimiz bundan sonra büyük vazifesine başlamış ve Cebrail aleyhisselâm sık sık kendisine Kurânın âyet ve sûrelerini getirmiştir.

Kurânın âyetleri Cebrail aleyhisselâm tarafından getirildikçe birtakım hafızlar bunları ezberler ve bir takımları da deri, kemik ve tahta üzerine yazarlardı. Bütün kurânı kerim böylece hem hafızlar tarafından ezberlenmiş, hem de parça parça yazılmıştı. Fakat bir araya toplanmamıştı.

Müslümanlar çoğalıp dağılmağa ve komşularıyla, yani başlarındaki devletlerle muharebeye başlamışlardı. Kurânı ezberlemiş olan hafızlar da muharebelere gidiyorlardı. Peygamberimizden sonra halife olan hazreti Ebubekir (radiyalla-

hüanh) zamanında bir muharebede bu hafızlardan pek çoğu şehit olmuştu.

Bunun üzerine hazreti Ebubekir ; hafızlar azaldıkça kurânın da unutulacağı korkusuna düşmüş ve hemen bütün hafızları topluyarak ve yazılı âyetleri bir araya getirerek sırasile dizdirmiş ve ilk kurânı meydana getirmiştir. Bu ilk meydana gelen kurânı kerim muhafaza edilmek için hazreti peygamberimizin mubarek zevcesi ve Hazreti Ömer'in kızı hazreti Hafsaya verilmiştir.

Üçüncü halife hazreti Osman zamanında Kurânı kerimin sive bakımından da durumu sağlamlaştırılmış ve hazreti Hafsadaki Kurânı kerimin birçok benzerleri meydana getirilerek bütün islâm memleketlerine dağıtılmıştır. O zaman matbaa gibi kolaylıklar olmadığından Kurân kerimin de el ile yazılıp çoğaltıldığını unutmamalıdır.

3. SANAT ESERLERİNİN DEĞERİ

Bay Ahmet tanınmış bir ressamdı; altmış yaşında idi.

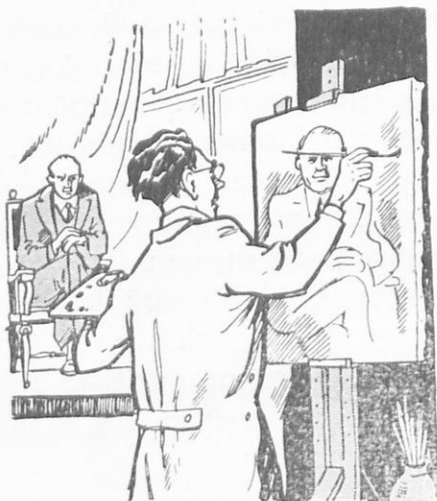
Bir gün atelyesine bir yabancı geldi. Parmaklarındaki iri pırlanta yüzükten, saatının kalın altın kösteğinden de anlaşıyordu ki çok zengin bir adamdı :

— İşittim ki siz bir büyük ressamıyınız. Benim de bir resmimi yapar mısınız ? dedi. Ressam :

— Bizim işimiz bu... Şüphesiz yaparım, diye cevap verdi.

— Kaç drahmi istersiniz ?

— Yağlı boya tabloları sekiz bin drahmiye yapıyorum. Karşısındaki, bu parayı fazla buldu; ressamı kandırmak için bir çok dil döktü. Fakat kandıramayacağını anıyınca kabul etti.



Bu adam dört gün atelyeye geldi. İkişer saat ressamın karşısında oturdu. En sonra resim bitti. Zengin adam, tabloyu sardırıp koltuğunun altına aldıktan sonra

ressamın masasına bin drahmiyi bıraktı :

— Dostum, bu resmi tam sekiz saatde bitirdiniz, dedi, saati yüz yirmi beş drahmiden size bin drahmi bırakıyorum. Tablonuzun değeri budur. İsterse-
niz hak yerine gidin.

*
*
*

Ressam, zengin bu hareketine kızdı, ve hakını istemek için hak yerine gitti.

Bir gün ikisi de hükümenin yanında karşılaştılar. Zengin alıcı dedi ki :

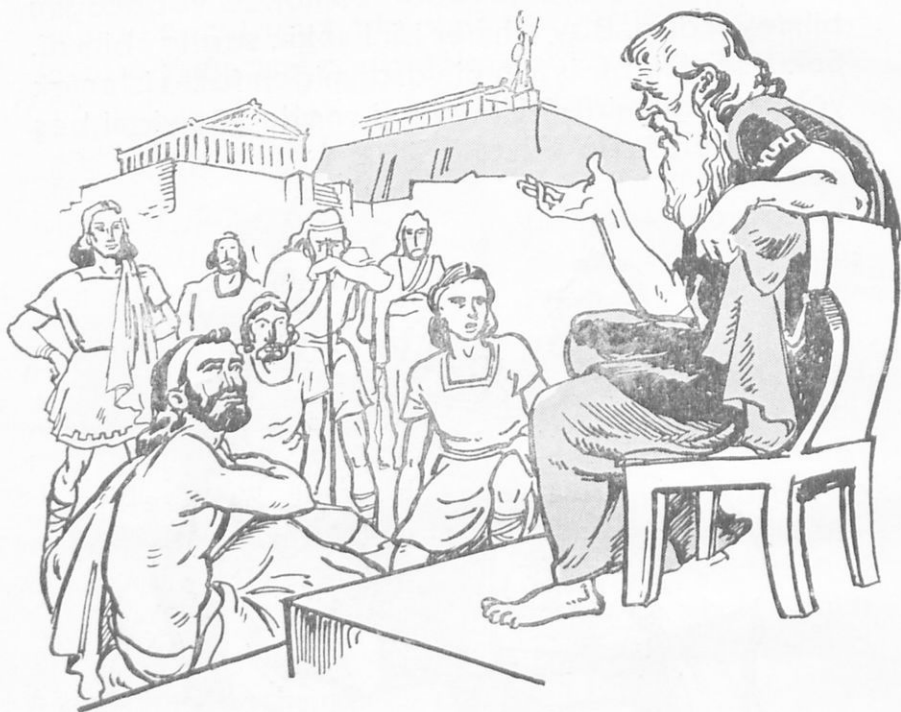
— Ben önce sekiz bin drahmiyi kabul ettim. Fakat bu tabloyu nekadar zamanda yapacağını bilmeyordum. Bay Ahmet işini sekiz saatte bitirdi. Sekiz saatlik bir iş için bin drahmiden fazla istemek yolsuz değil midir ? Hangi işçi saatte yüz yirmi beş drahmiden fazla kazanabilir ?



Hükümen, ressama döndü :

— Alıcının ne dediğini işittiniz. Tabloyu sekiz saatte yaptığınız doğru mu ? diye sordu. İhtiyar ressam, gülümseyerek cevap verdi :

— Hayır, ben bu resmi tam elli yıl sekiz saatte yaptım.



4. SOKRAT (Sokratis)

Yunan tarihini okumak, şimdiki dünya medeniyetinin köklerini anlamak demektir.

Edebiyatın, düşünce tarzının temelini yunanlılar kurmuştur. Güzel eserleri bütün sanatkârlara, muharrirlere, hatiplere örnek olmuştur. Yurd sevgisini, serbestliğe muhabbeti anlar öğretmiştir. Yunanistan Akdenizin bir ucunda; Avrupa, Asya ve Afrikanın ortasında uygun bir durumda bulunduğu

için bütün insanîyet üzerine faydalı etkiler yapmıştır.

Eski çağlarda medenîyetin kurucusu olan birçok bilginler hep Yunanîstanda yetişmiştir. Bunların en büyüklerinden birisi de Sokrat «Sokratis» dir.

Sokrat bütün hayatında yurtdaşlarına olgun bir adam olarak görünmüştür. Atinanın en büyük filozofu aynı zamanda tarafsız bir bilgin, cesur bir askerdi. Siyasetle uğraşmaktan hiç hoşlanmazdı. Sokrat yoksul olduğu halde diğer filozoflar gibi derslerden para da almazdı. Kendisi çok çirkindi; bu ise Atinalılarca en büyük kusurlardan sayılırdı. Sokrat derslerini okulda vermez, sokakta dolaşırken verir etrafına topladığı talebeye filozofi soruları sorar, onlarla münakaşa ederdi. O çağda filozoflardan bazıları tabiat kanunlarını çıkarmakla uğraşırlardı. Bir kısım filozoflar da halko iyi düşünmek sanatını öğretiyorlardı. Sokrat ise bunlardan büsbütün başka bir yol üzerine yürümüş, en çok ahlâk ilmi ile meşgul olmuştur. Sokrat'ın en büyük düsturu: «kendini bil» sözü idi. Sokrat son derece büyük ve olgun bir görüşle iyilik ve fenalık arasındaki ayrılığı, ruhun ebedîyetini, her türlü mabutların üstünde bir yaratıcının bulunduğunu anlatırdı. Sokrat, Periklis ve Alkiyadis gibi o zamanın en büyük bilginleri üzerinde sözlerini geçirirdi. Sokrat'ın fikirleri talebelerinden iki kişi yoluyla zamana kadar geçmiştir ki onlar da Ksenofon ile bugün «Akademi» adını taşıyan okulun kurucusu olan Eflatun «Platon» dır.

Sokrat Atina ana yasasını tenkid ettiği için

ahali tarafından anlaşılammış, tiranlara uygun olmak ve o zamanki dine karşı gelen hükümler öğreterek gençlerin fikrini bozmakla suçlu görülmüştü. Bununla beraber Sokratın öldürülmesini istememişlerdi. Fakat kendisi: «Ben değil suçlu, hatta yurtdaşlarıma doğru ve en iyi yola götürmek için çalışarak vatanıma hizmet ettiğimden dolayı hükümet hesabına beslenmeliyim» diyerek hükümleri kızdırmış bunun üzerine ölüm cezası ile cezalandırılanlara baldıran şurubu içirirlerdi.

Sokrat bu zehirli suyu dostlarının göz yaşları içinde içmiş, yetmiş yaşında olduğu halde büyük adamlara yakışacak bir cesaret ve soğuk kanlılıkla canını vermiştir.

5. SONBAHAR

Serin ve sisli teşrinler geldi. Çatırdıyan dallar arasında, işte sonbaharın hırçın rüzgârı korkunç iliklar çala çala solgun yaprakları yoluyor. Artık yuvalarında üşüyen kuşların ötüşü sevinç sesi değil; keder, sesidir; kış aylarını bol güneşli memleketlerde geçirmek için yakında topraklarımızdan uçup gidecekler.

Kar mevsimi yaklaşınca yoksul insanların hali de kuşların halini andırıyor. Gelecek soğukları göz önüne getirerek şimdiden korkmağa başlarlar.

İçleri donar. Çünkü üstleri başları kendilerini buzlu havalara karşı koruyacak kadar sağlam de-

ğildir; odun, kömür almak için paraları yok; eğer hastalanacak olurlarsa nasıl hekim getirecekler, ne ile ilaç alacaklar? İşte güz haftalarında yoksulların zihinlerini kurcalayan korkunç düşünceler... Bunlara cevap olarak sonbahar poyrazı bahçeleri altüst et-



mekten hiç geri kalmaz. Tabiat acımak bilmez. Sert ve değişmez kanunları ile hükmünü sürer, geçer. İnsanı acıyacak gene ancak insanlardır. Yoksulların da bizim gibi soğuğu, açlığı duyan kimseler olduklarını düşünerek yardımlarına koşmak bize düşer.

6. EY GENÇ ÇİFTÇİ

Sabanının demirini yaratan
İstemiş ki yer yüzünde eşsiz olan şu vatan
şu çiftçilik memleketi şenlene;
Onun için kuvvet vermiş senin dahi pençene.
Bak, ne güzel şu bulunmaz ovalar,
Toprakları altın olan bu yerdir;
Bu yerdir ki yer yanından su çağlar,
Bu yerdir ki bir kileye yüz verir...
Haydi yürü, sen herkesten geç kaldın,
Çarığı çek; öküzleri sür yola.
Baş ucunda altın topu evlâdın
Bak, nereyi gösteriyor parmakla...
Bizim için en güzel şey topraktır,
En iyi hâl, alında ter, elde nasır olmaktır.
O sendeki aslan gövde üstünde
Demir gibi sağlam olan kollar
Kerpiç gibi bir tarlayı dört günde
Değirmenin unu gibi ufalar.



Kalk, oturma, artık yeter dinlenmek;
Gün aşıyor, şimdi akşam olacak,
Çiftini sür, bu gün bir az emek çek;
boş ambarlar yarın buğday dolacak.

7. RÜZGÂRIN GEZİŞİ

Bir sonbahar günü rüzgâr dedi ki:

— Bu gün hava tam gezme havası... Gökyüzü mavi, güneş parlak; bahçelerde yeniden kırmızı, mavi sarı çiçekler açmış... Şöyle başımı alıp kırlarda bir parça gezmeğe çıksam...

Rüzgâr, yola çıkarken bizim gibi yanına çantalar, paketler almaz; onun için çok düşünmeden şöyle haykırdı:

Huuu... Ben gezmeğe gidiyorum... Kim isterse benimle gelsin... Yerdeki kâğıt parçası bu sesi işittince ayaklandı, uçmağa çalıştı. Fakat birkaç adım gittikten sonra bir dala takılıp kaldı.

Rüzgâr bir daha bağırdı:

— Huuu... Gelen yok mu ben gidiyorum?

Bu sefer her taraftan sesler duyuldu. Kuru yapraklar, dal parçaları, boş kâğıt külâhlar havalanıyor, ipe asılı bir entari kurtulup kaçmak için kollarını eteklerini çırpıyordu... Bunların arkasından birkaç hasır şapka uçtu, çember gibi hızla yuvarlanmağa başladı.

Rüzgâr sevinmişti. Bir Kere daha bağırdı.

Huuu... Gidiyorum... Duyduk duymadık demeyin ha!...

Gezme havası şimdi her şeye geçmişti. Pencereden dışarı deli gibi uğrayan bir perde: «Ben de, ben de!» diye dövünüyor, bir tahta perde kapısı, kendini tutan rezelerden kurtulmağa çalışıyordu. Pencere kenarındaki bodur bir saksı, haline bak-

madan rüzgârla arkadaşlığa çıkmaz mı? Zavallı sağa sola bir iki sallandı: Bum... Haydi sokağa! Orada darmadağın olup kaldı.

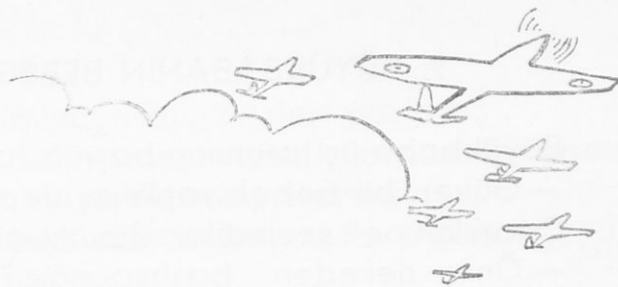
İnsanlar sokaklarda bağırişiyorlar, kimi şapkasının arkasından koşuyor, kimi çabuk çabuk pencereleri kapıyor.

Rüzgâr:

—Boşuna... Bu ka-



labalığın benimle yola çıkacak hali yok... Neme gerek, ben kendi başıma giderim. Bu sokaklar benim için değil. Bana geniş yerler, sonu gelmez kırlar, denizler gerek... Dedi, uğuldaya uğuldaya tepelere doğru uçup gitti.

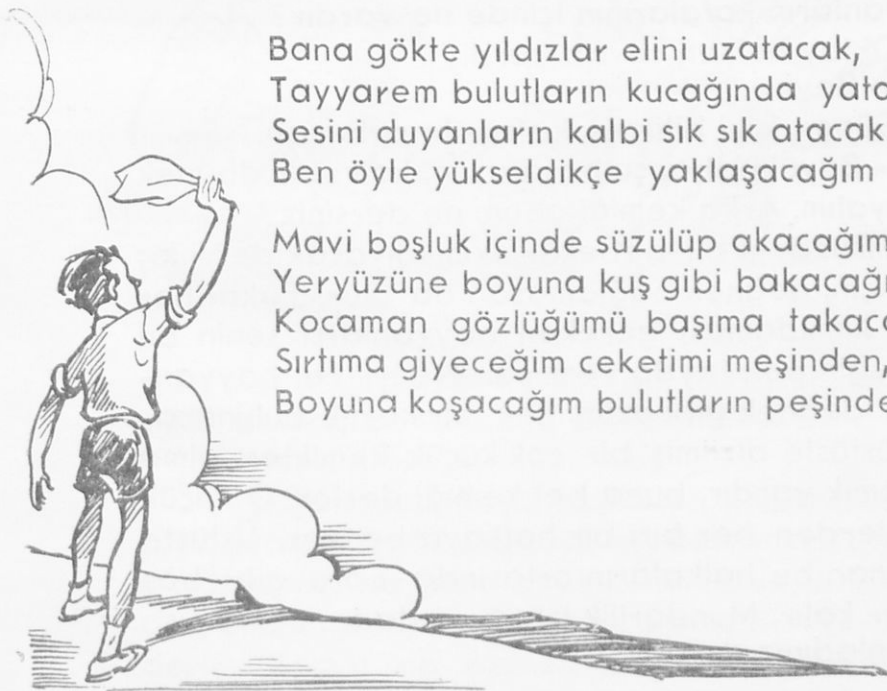


8. KÜÇÜK UÇMAN

Bugün henüz yerdeyim, çünkü ufaktır yaşıım,
Fakat yarın olacak bulutlar arkadaşım;
Tayyarem yükseldikçe göğe değecek başım,
Küçük kuşlar havada nasıl akıp giderse,
Durmadan uçacağım ben de öyle göklerde.

Bana gökte yıldızlar elini uzatacak,
Tayyarem bulutların kucagında yatacak;
Sesini duyanların kalbi sık sık atacak;
Ben öyle yükseldikçe yaklaşıacağım aya.

Mavi boşluk içinde süzülüp akacağım.
Yeryüzüne boyuna kuş gibi bakacağım.
Kocaman gözlüğümü başıma takacağım,
Sırtıma giyeceğim ceketimi meşinden,
Boyuna koşacağım bulutların peşinden.



9. BÜYÜKBABANIN BEBEGİ

Büyükbaba üç torununu başına toplamıştı:

— Güner, bir bebek yapalım, dedi.

Çocuklar pek sevindiler. Büyükbaba sordu:

— Önce nereden başlayacağız? Ne dersin Doğan?

— En önce bebeğin başını yapalım.

— Pek iyi, öyle olsun. Güner sen bunu becerebilir misin?

Güner, büyükbabasının masasının üstünde ince demirtelleri aldı, içi boş bir top yapmağa başladı.

— Bir bebek yaptığımız için kafanın içine bir şey koymak istemez. Fakat insanların ve bir çok hayvanların kafalarının içinde ne vardır?

Oktay hemen cevap verdi:

— Beyin.

Güner, işini bitirmiş, kafayı hazırlamıştı.

— Büyükbaba, şu başa uzun, kalın bir değnek bağlıyalım. Arka kemiği olsun, ne dersiniz?

Elimizdeki bir bebektir, kımıldıyacak değil ki; onun için, değnek bağlamasan da olur. Fakat her yana kımıldaması gereken hayvanlara senin bu değneğin pek fayda vermez. Ne iyi iki hayvanlarda değnek gibi uzun, tek bir kemik bulunacağına üstüste dizilmiş bir çok küçük kemikten olma bir kemik vardır, buna bel kemiği derler. O küçük kemiklerden her biri bir halkaya benzer. Üstüste sıralanan bu halkaların ortasında boru gibi boş bir yer kalır. Mundarilik işte buradadır.

Anladınız mı?

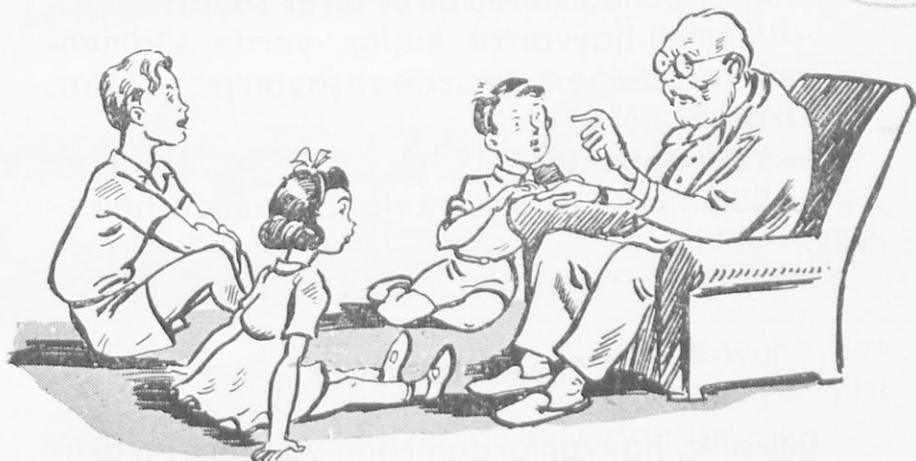
Oktay düşünüyordu. Gözleri parladı:

— Şimdi anlıyorum, demek bunun için bazı hayvanlara «belkemikli» diyorlarmış.

— Şimdi bebeğimizin başı oldu. Belkemiği yarı pıldı. Başka nesi eksik?

— Kolları, bacakları.

— Tamam. Bunları gene Güner yapsın. Bacak ve kol yerlerine birer tel koyar. Sonra bunların üstünü sarar, doldururuz, olur biter.



Hayvanlar ikiye ayrılır. Bir takımına «belkemikli» derler, bir takımına da «belkemiksiz».

Güner sordu:

— Büyükbaba, kuşlar balıklar, kelebekler nasıl hayvanlardır? Belkemikli mi, belkemiksiz mi?

İnsanda ve dört ayaklı hayvanların hepsinde belkemiği vardır. Bunlara: «memeli hayvanlar» derler. Kuşlar da memeli hayvanlar gibi belkemiklidirler. Yılanlar gibi yerde sürünen hayvanların

da belkemikleri vardır. Balıklarla hem karada, hem denizde yaşayan hayvanlar da bu takımdandırlar.

Doğan haykırdı:

— A! Büyükbaba, dedi, balıkta kemik olur mu? Onda kılçık var.

— Bizim kılçık dediğimiz şey balıkların kemikleridir. Güner, söyle bakalım, hangi hayvanlar belkemiklidirler?

Güner, bellediklerini birer birer saydı:

— Memeli hayvanlar, kuşlar, yerde sürünenler, hem karada hem denizde yaşayanlar, balıklar.

Okay Günere:

— Ya kelebekler?

— Bütün böcekler gibi kelebeklerin de belkemikleri yoktur.

10. SÜMÜKLÜBÖCEK

Bilirsiniz, hayvanlardan çoğu ya dört ayaklıdır, ya iki... Bazılarının da hiç ayağı yoktur. Benim şimdi size anlatacağımın ise bir tek ayağı var.

Evet, sümüklüböceğin ayağı tektir: Büyük, uzun, geniş bir ayak... Sümüklüböceğin gövdesinin alt kısmı bir ayaaktır. Sümüklüböceğin karnının üstünde sürünüyor gibi gözükür. Gerçekte ise tek ayağının üstünde yürümektedir.

Sümüklüböceğin ayağı yapışkandır. Yürüdükçe arkasında önce biraz yivşik kuruyunca da biraz yaldızlı bir yol bırakır.

Süphanesiz, böyle tek ayaklı bir hayvanın ayrı bir yürüyüşü olacaktır. Sümüklüböcek kendini ileriter, yapışır, gene kalkınır, ilerler, yapışır... Öyle öyle yürür. Sağlam, fakat yavaş bir yürüyüş! İşiniz çabuksa bu yürüyüşü seyretmekten vazgeçiniz.

Sümüklüböcek ne diye koşsun! Geldiği yere dönmek kaygısında değildir ki... Evine döneceği



de yoktur. Çünkü boyuna evinin için dedir. Nereye gitse evini de sırtında taşır.

Sümüklüböcek çilek yemeğe çıkmışsa gündüzünü de, gecesini de tarlada, kırlarda geçirebilir. Bir şeyden korkacak olsa, hemen kabuğunun içine çekilip saklanır. Kabuğunun içine büzülmek, bu yavaş hayvanın yapabildiği tek çabuk iştir. Yaz günü sıcaktan bunalacak olsa evini, barkını alıp bir gölgeliğe gidebilir.

Sümüklüböcek, evinde pek rahat olsa gerektir. Kabuğu, gövdesine bir koltuktan daha uygun-

dur. Bu kabuktan içeri yağmur geçmez, rüzgâr geçmez.

Sümüklüböcek yeni doğduğu zaman, kabuğu tek kıvrımlı ufacak bir şeydir. Sonra dolaşır yiyecek yidikçe büyür; evi de birlikte büyür; kıvrımları da daha çok ve daha büyük olur.

Bu hayvanın tuhaf bir şeyi de gözleridir. Bu gözlerden her biri yumuşak bir boynuzun ucundadır. Böcek, bu boynuzları uzatıp kısaltabilir. İsterse boynuzlardan yalnız birini uzatır; ötekini kısaltmak da elindedir. Böylece gözlerinden birini uzatarak bir yaprağın ötesine berisine bakarken öbürkünü de hiç yormamış olur.

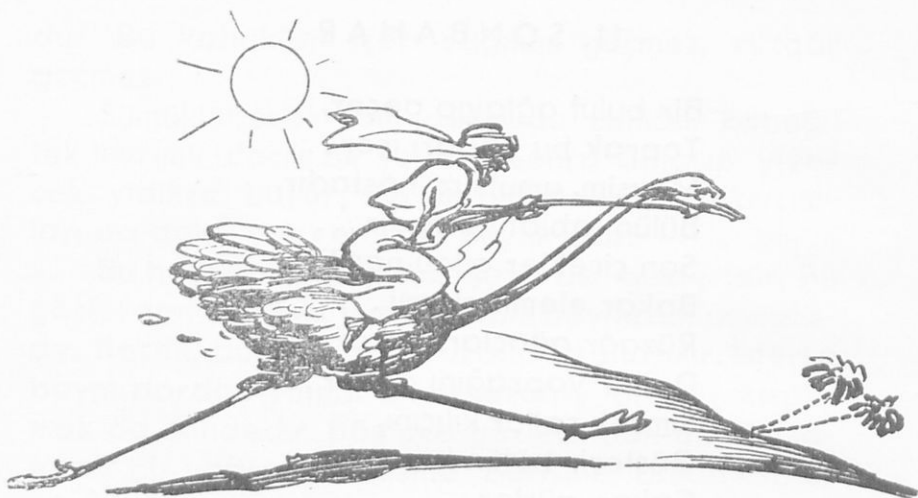
Sümüklüböceğin evine girip kapısını kapadığını seyretmek çok eğlencelidir. Bir insan, bir hayvan, bir kuş yaklaşacak olsa, bakarsınız ki böcek hemen toparlanmış, ortada çakıl gibi kaskatı bir kabuktan başka bir şey kalmamış. Kapısını sürgülü bir kapıdan daha sağlam bir perde ile örtmüş.

Boyuna böyle gezgin bir evde oturmak, ne tuhaf, değil mi?

11. SONBAHAR

Bir bulut ağlayıp geçer,
Toprak bu yaşları içer . . .
Mevsim, umutsuz, hastadır,
Bülün tabiat yastadır . . .
Son çiçekler gözü nemli,
Bakar elemli elemli . . .
Rüzgâr ağaçları büker.
Dallar yaprağını döker . . .
Şimşek sallar kılıcını,
Gösterir bütün hıncını:
Çakar, gürler,
gürler çakar,
Gökten yere
seller akar.





12. DEVEKUŞU

Devekuşu büyük ve ağır bir hayvandır. Uçmaz; fakat şaşılacak derecede hızlı koşar. Boynu çıplak denecek kadar tüsüzdür: başakları pek kuvvetli, uzun ve çıplaktır. Tüyleri parlak ve beyazdır. Gövdesinin tüyleri ise pek karadır. Hemen bütün hayvanlarda olduğu gibi bu hayvanın dişisi de erkeği kadar güzel değildir.

Devekuşları Afrikanın ıssız çöllerinde yaşarlar. Bir saatte hiç durmaksızın yirmi kilometre yol alabilirler. Sürü ile gezerler. Yedikleri: bitkilerdir; pek oburdurlar, ne bulurlarsa yutarlar.

Devekuşları kum içine kazdıkları yuvalarına pek çok yumurtlarlar. Geceleri yumurtalarının üstünde erkeği yatar, gündüzleri onları kumla örtüp güneşe bırakır.

Yumurtaların ağırlıkları bir buçuk kiloya yakın-

dır, orta boyda bir tavuk yumurtasının ağırlığı eli gram olduğuna göre bir devekuşu yumurtası otuz tavuk yumurtası ağırlığında demektir. Devekuşlarının civcivleri altı-yedi haftada çıkar. Yavrular çıkınca anaları bunları yuvada bırakır, gider.

Devekuşları süs için tutulup beslenir. Etleri de tatlıdır. Yağı işe yarar, yumurtaları yenir; tüyleri pek güzeldir. Devekuşları uzun tüfeklerle avlanır. Vurulup yere düşen bir devekuşunu kaldırıp götürmek kolay bir iş değildir. Bir devekuşu tutulacağı anlaşıncaya kadar kuvvetini kanatları ile ayaklarına vererek kendini gücü yettiği kadar korur. Devekuşunun bir ayağının çarpması insanın ayağını kırabilir. Bazı yerlerde bu kuşları aldatıp yanlarına yanaşarak tutarlar. Kuru otla sarılmış bir değneğin üstüne bir devekuşu boynunu ve başını korlar, bacaklarını da beyaza boyarlar, ottan hayvan eyeri biçiminde bir yastık yaparlar; üstüne de devekuşu tüyleriyle örterler. Avcı, bu yastığı sırtına alır, devekuşu başı olan değneği sol eline, okla yayı da sağ eline alır, devekuşu yürüyüşünü benzetliyerek sürünün içine girer; kuşları aldatmak için silkinerek sırtındaki tüyleri sallar. İsteddiği kadar yaklaşıncaya devekuşlarını okla vurup düşürür.



13. EŞEK

Alık, dikbaşı bellediğimiz eşek hiç de öyle değildir. Yumuşak huylu, kurumsuz, sabırlı bir hayvandır. Sirtına yüklettiğimiz yükü yorgunluktan bitinceye kadar taşır. Sopa vursan ses çıkarmaz, baş iğler. Yolların kıyısından gitmeğe uğraşmasını dikbaşılık sanmayın. O, kendinin, aşağı görülen bir hamel olduğunu anlamıştır. Sokakların geniş taraflarını kibar atlara, süslü arabalara otomobillere bırakmağı ödevi bilir.

Her zora katlanan bu hayvan alçak gönüllüdür. Her hayvandan çok çalışdığı halde hiç birinin başını çevirip de yüzüne bile çakmıyacağı dikenli çalılarla karnını doyurur. Kuru saman bulunca kendini şölende şanır. Yemek üstüne azıcık su ona yeter. Elverir ki bu su duru olsun. Suyun bulanık olmasını çekemez.



Eşeğin gözleri çok iyi görür. Burnu çok iyi koku alır. Hele kulakları bildiğimizden çok iyi işitir. Diyebiliriz ki işitmeden yana tavşandan aşağı kalmaz. Gözü, burnu, kulağı bu kadar keskin olan bir hayvan alık olabilir mi?

14. ΚΙΣ

Fırtına bir hallaç gibi
Gökte bulutları atar ;
Gittikçe bastırır tipi,
Dünya kar içine batar.

Uzak bir hayâl olur yazı;
Rüzgâr acı acı eser...
Bir ustura gibi ayaz
Dokunduğu yeri keser.

Dere akmaz, buz tutar su,
Sesler kesilir akşamdan...
Bahçeler bir kar kuyusu,
Ağaçlar bir sedef şamdan...

Tüter bacalar evlerde,
Gönül ilkbaharı özler.
Rüya görür alevlerde
Sobalara dalan gözler.

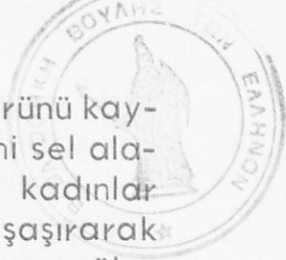




15. T A R İ H

Aydemir on beş yaşında bir çiftçi çocuğu idi. Bir yıl önce babası ölmüş, ailenin bütün yükü onun umuzlarına çökmüştü. Fakat Aydemir, bunu hiç de acımsamış degildir. Çok akıllı, yürekli ve çalışkan dir çocuktu. Anasına, kardeşlerine babalarının yokluğunu duyurmazdı.

Bir ilkbahar gecesi idi. İki gündenberi yağan yağmur gittikçe artıyor; bahçelerinin üç dört metre uzağından geçen derenin bir cavanar gibi boğuk boğuk homurdanmağa başladığı işitiliyordu. Aydemir, pencereyi açarak dışarı baktı. Bahçede enikonu küçük küçük göller meydana gelmişti. Çocuk, bir su basmasından korkmağa başladı. Böyle



bir felâket olursa yalnız bahçelerindeki ürünü kaybetmekle kalmıyacaklardı. Çürük evlerini sel alacak; şimdi mışıl mışıl uyuyan çocuklarla kadınlar belki boğulacaklardı. Aydemir, önce şaşırarak umutsuzlanır gibi oldu. Fakat sonra, babasının öleceğini anladığı zaman: «Çoluk çocuğu sana bırakıyorum, onlara baba ol!» dediği aklına geldi. Bu su basması ilk defa olan bir şey mi idi? Şüphesiz değil!.. Bu toprak onlara büyük dedelerinden kalmıştı...

Her sekiz on yılda bir bahçeleri böyle bir baskına uğrardı. Dedeleri, akılları ve yeğitlikleri ile buna bir çare bulmamış olaydılar, şimdiye kadar çoluk çocuklarının adı kalır mıydı? Aydemir, başını elleri arasına sıkarak düşündü ve buldu. Kendisi çok küçükken bir kere gene böyle su basmıştı. Derenin gene böyle canavar gibi homurdayan sesiyle uyandığı zaman babasını aramış, o vakit daha sağ olan büyükbabası:

— Korkma Aydemir, demişti, baban, bahçenin üstbaşındaki duvarla soldaki hendeğin arasında bir çukur kazıyor; su çok gelirse hendeğe gitsin diye...

Aydemir, babasının sabaha doğru umuzunda kazmasile yağmura, çamura, tere batmış, fakat sevinçle geldiğini görüyor, dedesinin sözlerini hâlâ işitiyordu.

— Dedelerimin, babalarımın yaptığıını ben niçin yapamazmışım dedi. Evdekilere haber vermeğe bile lüzüm görmeden omuzuna bir kazma kürek

aldı, yağmurun karanlığın içinde bahçeden çıkarak şabaha kadar çalıştı.

Aydemir, yorgunluktan yarı ölü bir halde henüz eve dönmüştü ki sular büyük bir gürültü ile bahçe duvarına doğru saldırıyor, fakat Aydemirin açtığı çukuru aşamıyarak hendeğe doğru sürüklenip gidiyordu.

Babasının vaktile korkunç bir sele nasıl karşı koyduğunu hatırlamak «Aydemir» e bahçesini, evini kurtarttı.

Büyük ve eski bir tarihe sahip olan uluslar bu Aydemire benzerler. Tarihte atlattıkları tehlikeleri ve yaptıkları büyük işleri hatırladıkça kendi kuvvet ve yeğitliklerine olan inanları artar, yurtlarına gelecek teglükeler yılgınlık göstermezler.

16. ZEKÂT BORCUMUZDUR

Selimin babası memleketin en zenginidir. Her sene mağazalar dolduracak kadar çok eşya, top top basmalar büyük evin hanaylarına doldurulur ve günlerce eve gelip gidenlere endaze endaze dağıtılır.

Selim küçüklüğündenberi bu âdeti göre göre almış, fakat bunun ne demek olduğunu adam akıllı öğrenememişti. Bir gün öğretmeni müslümanlığın şartlarını anlatırken zekâtın ne demek olduğunu öğrenmiş ve o akşam evde babasile konuşmuşlardı:

—Babacığın bizim her sene dağıttıklarımız malımızın zekâtıdır demek. Bugün öğretmen bize zekât dersini anlattı.

—Çok iyi şeyler öğrenmişsin yavrum. Evet, her



sene dağıttıklarımız bize Allahın verdiği malın ve kazancın zekâtıdır. Her müslüman, her yıl malının kırkta birini fakirlere vermeğe borçludur. Bu borcu ödemeyene malı haram sayılır. Müslümanlığın en

yüksek hikmetlerinden birisi de zekâttır yavrum. Bütün müslümanlar kardeş oldukları için, çok malı olan, kazanmağa kudreti olan, malının ve kazandığının bir kısmını böylece fakir olanlara, hastalık gibi, talisizlik gibi birçok sebeplerden dolayı kazanamayanlara vererek hem din, hem de insanlık borcu öder.

—Babacığım, bay öğretmen bize dedi ki: «Malının zekâtını verenlere Allah verdiğinden fazla ihsan eder».

—Öyledir, çocuğum. Fukarayı ve düşkünleri düşünenler, Allah için sevgili insanlardır. Onları daima Allah korur ve kendilerine yardım eder.

17. ELEKTRİK TELLERİ

Bir tahtanın üstüne ölü kafası resmi yapmışlar, altına da şunu yazmışlardı: «Ölüm tehlikesi, tele dokunmayın!»

Küçük Doğan okumak bilmiyordu. Daha altı yaşında bir çocuktur. Tel de parıl parıl parlıyordu. Doğan, buna imrendi, uzandı, teli yakaladı. Birdenbire sarsıldığını duydu. Bir türlü teli elinden bırakamıyordu. Bu telden elektrik geçiyordu. Doğanı sarsan, elini kımıldatamaz bir hale getiren o idi. Doğan ne yapsın? Ağlıyor, haykırıyordu. Oradan geçen iki kadın, Doğanın sesine koştular; çocuğu kolundan tutup çekmek istediler. Fakat Doğanı

kurtarmağa çalışırken onlar da tele dokundular ve Doğan gibi tele yapışıp kaldılar; şimdi üçü de avaz avaz bağıyorlardı. Ama neye yarar? Elektrik, haykırmadan anlamaz ki...

Eğer o dakika oradan büyük okul talebesi geçmemiş olaydı zavallıların üçü de



biraz sonra kömür kesilecekler, öleceklerdi. Büyük okul talebesi elektriğin ne olduğunu biliyordu. Bundan başka da izci idi. Elektriğe yakalananların bağırmalarını duyunca korkmadı, ne yapmak gerek olduğunu çarçabuk kestirdi. Bir sopa yakaladı, var kuvvetele tele vurmağa başladı.

Elektrik, sopadan korkmaz ama, tel bir taraftan koptu. Elektrik akımı kesildi, üç zavallı kurtuldu.



18. SEVDİKLERİM

Ben küçükken kundağımı bağlamış;
Kucağında sallamış;
Her tarafta onu arar, gözlerim,
Annemi çok severim.

Çalışarak bizim için yorulur;
Bize yiyecek bulur,
Sırtımız pak, karnımız tok,
Severim babamı çok.

Söyler gece bana tatlı masallar;
Gündüz yemek hazırlar,
Yapar bana kâğıttan süslü gemi,
Çok severim ninemi.

19. GRAMOFON PLÂKLARI

Orhana altı ay önce ölen amcasından birkaç tencere, tabak, kırık bir kanape, üç sandalye, yirmi beş tane de gramofon plâğı kalmıştı. Tencerelerle tapakları mutfakta, öteki eşyayı da kullanıyordu. Fakat gramofon plâkları rafta duruyor, hiç bir işe yaramıyordu.

Orhan karısına :

—Bir gün birkaç para artırır, çarşıdan eski bir gramofon satınalırız, diyordu.

Fakat kazandıkları para gücücüne geçinmelerine yetişiyordu.

Gramofon için bir yana yüz drahmi bile koymıyorlardı. Karı koca uzun kış gecelerinde raftaki plâklara bakarken derin derin içlerini çekerler :

—Şimdi bir gramofonumuz olsaydı şunları çalıp vakit geçirseydik, derlerdi. Bu plâklar gitgite onların sinirlerini de bozmağa başlamıştı. Kadın, arasına : «Ne olur biraz daha zengin bir adam olsaydın da bizim de bir gramofonumuz olsaydı!» diye söylenir. Orhan : «Bu sözleri benim canımı sıkamak için mi söylüyorsun? Kazandığımız ancak yiyeceğimize, giyeceğimize yetiyor. Bu kadarına teşekkür et!» diye cevap verirdi. Eskiden son derece iyi geçindikleri halde bu gramofon yüzünden aralarında kavga çıkardı. Bir gece gene böyle bir ağız kavgasından sonra kadın :

—İstemiyorum, yarından tezi yok, şu plâkları satacaksın, dedi. Orhan da bunu düşünmüyor de-

ğildi. Ertesi sabah plâkları bir bohçaya sararak çarşıya götürdü.

Hepsini birden elli bin drahmiye sattı. Orhan oğün plâkların drahmisiyle evine epey öteberi satınalmıştı. Akşam üstü bu eşyayı karısına teslim ederken dedi ki:

«Belki darılırsın ama bin drahmiye bir de piyango bileti aldım. Bu piyangodan pek kıymetli eşya çıkıyormuş. Oda takımları, altın saatler gibi çok güzel şeyler . . . Talimiz varsa bize de bir şey çıkar. Yoksa ne yapalım?»

İki gün sonra piyango çekildi. Birçok kimselere oda takımları, altın saatler çıktı. Orhana da ne çıkça beğenirsiniz : Bir gramofon !

20. KURT MASALI

Kurt bir akşam acıkmıştı,
Bağlarda ava çıkmıştı.
Bakınarak sağa, sola
Geldi en işlek bir yola.

Dedi: «Bu çok güzel bir yer,
Bir kismetim varsa eğer
Ayağıma gelir kendi».
Durduğu yeri beğendi.
Geçti böyle epey zaman,

Bir katır çıktı uzaktan ;
Geliyor çifte atarak,
Tozu dumana katarak ;
Titretti bir sevinç kurdu ;
Çıktı yol üstüne durdu.
Katır dedi : «Kurt arkadaş,
»Böyle uzak durma yanaş,
»Bilirim ne diyeceksin,
»Açsın, beni yiyeceksin,
»Ye ; neçikar bundan ama,
»Bak bir şey geldi aklıma,
»Etim pek tatlı bir ettir.
»Fakat kemiklerim serttir ;
»Bulayım sana bir satır,
»Kemiklerimi onunla kır.
»Bilirim son demimdeyim ;
»Bari bir iyilik edeyim
»Sana ölümünden önce !»

—Tez git, gel, basmadan gece !
Kurdu aldattı, bir satır
Getireyim diye, katır.

Geçti gene epey zaman,
Bir at göründü uzaktan ;
Kişneyerek şahlanıyor,
Dağı kimsesiz sanıyor.
Titretti bir sevinç kurdu.
Çıktı, yol üstüne durdu.

At dedi ki : «Kurt arkadaş,
»Böyle uzak durma yanaş,

»Bilirim ne diyeceksin,
»Açsın, beni yiyeceksin,
»Ye ne çıkar bundan, ama,
»Bak bir şey geldi aklıma:
»Bilmiyorsun ne cinstenim,
»Öğren aslım nedir benim.
»Getireyim beratımı ;
Yediğin arap atı mı ?
»Yoksa sınırsız bir beygir mi ?
»Bilinmiyen şey yenir mi ?
»Bilirim son demimdeyim ;
»Bari bir iyilik edeyim
»Sana ölümünden önce !»

— Tez git, gel, basıyor gece.
Getireyim diye berat
Kurdu aldattı, gitti at...

Geçti gene epey zaman,
Bir koyun çıktı uzaktan ;
Gevrek sesile meliyor,
Güle, oynıya geliyor.
Titretti bir sevinç kurdu ;
Çıktı, yol üstüne durdu.

Koyun dedi : «Kurt arkadaş,
»Böyle uzak durma yanaş,
»Bilirim ne diyeceksin,
»Açsın, beni yiyeceksin.
»Ye, ne çıkar bundan ama,
»Bak bir şey geldi aklıma :
»Ne oyunlar bilirim ben,
»Bir kere gör de neşelen ;
»Eski sevincin azalmış
»Belli, gönülcüğün dalmış

»Bir kaygılı düşünceye.
»Yiyeceksen neşeyle ye;
»Bilirim son demimdeyim.
»Bari bir iyilik edeyim
»Ölümünden önce sana!»

— Haydi güzel güzel oyna!
Kurt, aldandı bu oyunda
Kaçtı kurtuldu koyun da...
Artık sular kararmıştı,
Gece her yanı sarmıştı.

Issız, sessiz bütün yollar,
Ne gelen var, ne giden var!
Zavallı kurdun karnı aç,
Bir lokmaya bile muhtaç;
Kalbi inliyor derinden,
Hiçkırıyor kederinden!

Akıtıyor gözyaşını;
Artık akılsız başını
Keskin taşlara vuruyor,
Şöyle söylenip duruyor:
«Bulmuştun bir semiz katır,
»Ye, düşünme gönül, hatır;

»Kasap mıydın behey sersem?
»Yerinde olur gebersen!
»Bulmuştun dolgunca bir at,
»Ye, keyfinden sırt üstü yat!

»Kadı mıydın behey sersem?
»Yerinde olur gebersen!
»Bulmuştun bir körpe koyun,
»Ye de uyu yüzükoyun.

»Nene gerek senin oyun ?
»Nene gerek senin berat ?
»Köçek miydin behey sersem ?
»Yerinde olur gebersen !...»

Kurt, zavallı bütün gece
İnleyip durdu delice.
Gün doğarken işi bitti,
Açlığından öldü, gitti...

21. JİMNASTİK DERSİNDE

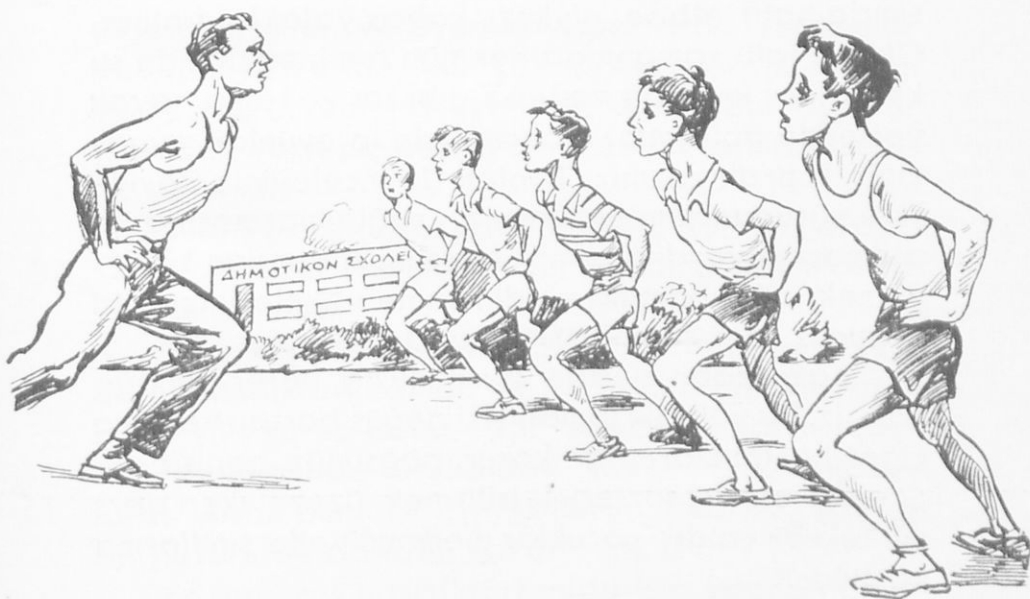
Çocuklar idman elbiselerile sıra sıra dizilerek verilecek kumandayı bekliyordu. Öğretmenin sert sesi onları harekete getirdi. Her birinin burunlarından verdikleri nefesler bir ağacın rûzgârdan birbirine çarpan yaprakları gibi keskin bir hışırtı meydana getiriyor; vücutlerinin düzgün hareketi hafif bir musiki oyunu çıkarıyordu.

Hepsi çevik, sağlam ve neşeli idi; çehreleri askın, gözleri bir noktaya dikilmişti. Öğretmenin kumandası üzerine her sırayı dolduran idmancılar birdenbire türlü yönlerde iki üç sıra oluyorlar, açılıp yükseliyorlar; ve kollarıyla, ayaklarıyla, başlarıyla ve bütün vücutleriyle bir makinanın parçaları gibi işliyorlardı.

Talebenin şu kısa ve türlü hareketleri tenefüslerini hızlandırıyor ve adalelerini terbiye ediyordu. Buna çöşkunlukla bakarken kendikendime: «İşte hayat savaşına atılmağa yetişen yeni nesil». Dedim, sevindim ve titredim.

Jimnastik bittikten sonra çocuklar bir aile fertleri gibi öğretmenlerinin etrafında toplandılar; öğretmen onlara idmanın gerekliliğini ve sıhhi faydalarını anlatmağa başladı. Dedi ki: «Vücudunuzu kuvvetlendirmek ve dışarıdan gelecek her şeye karşı gelmek için küçük yaştan başlayarak türlü hareketlerle idman yapmak ve buna alışmak herkese gerektir: Bir adam hiç bir iş yapmamak üzere bir ay evinde otursa, sonra kuyudan bir kaç kova su çekmek istese, kollarında kuvvet bulamaz; tamtersi bir ay kollarını ve bacaklarını ve bütün vücudunu hareket ettirse her zorluğa katlanır, istediği kadar yürür, koşar, kolay kolay yorulmaz.

Bütün hayatınızda yapacağınız işlerin güçlüğüne dayanmak ancak dinç ve kuvvetli olmanıza



bağlıdır ; ailesini geçindirecek bir babaya, evine ve çocuklarına iyi bakacak bir anneye, vatani için çalışacak bir gence sağlam vücut gerektir.

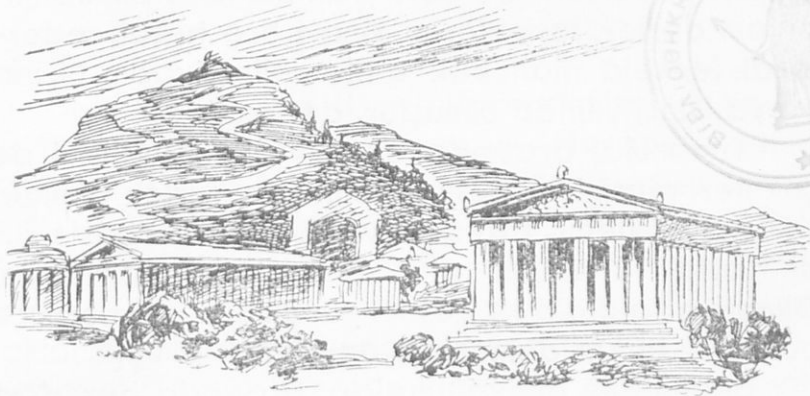
İdmansız bir ulus ölü gibidir.Öyle bir ulus efradı kuvvetsiz ve dayanıksız varlığı ile çalışmasını iyi neticelere iriştiremez.

Vücutlarını idmanla terbiye edenlere bakınız, ne kadar çeviktirler ; böyleleri bir kaza ve tehlike karşısında kuvvetlerinden başka cesaret ve anî kararlarıyla kendilerinin ve başkalarının hayatlarını kurtarırlar ; açlığa, soğuğa, susuzluğa ve en ağır işlere dayanırlar. İnsanın maddî kuvveti gibi cesareti katî ve sağlam kararları vücudun terbiyesile birlikte kazanılır. Kuvvet, cesaret ve karar sahipleri her türlü işlerini hemen daima başarırlar.

Yaz, kış soğuk su ile idmana alışınız, her mevsimde hafif elbise giyiniz, katıca yatakta yatınız. Okulun tatil zamanında her gün aynı saatlerde su kenarları, kır, dağ ve tepe gibi saf ve temiz havalı yerlerde dolaşınız ; bahçenizde ip oyunları oynayınız, toprak kazınız. Tabiati de inceleyiniz. Böylelikle vücudunuzun ve fikrinizin sağlamlaşmasına ve aşılmasına yardım etmiş olursunuz. Bundan başka yemek, uyku, çalışma ve dinlenme vakitlerinizi yola koyunuz. Her şeyin fazlalığından sakınıınız.

Ağzınızdan ziyade burnunuzla nefes almağa alışınız. Bu yoldaki idman sizi göğüs borusu ve kara ciğer hastalıklarından korur, göğsünüz genişler.

Öğretmen sözlerini bitirmek üzere iken ders zili tekrar çaldı ; çocuklar memnuniyetle sınıflarına koştular.



22. OLİMPİYAT OYUNLARI

Eski Yunanlılar mabutların hoşuna gitsin diye büyük şenlikler ve oyunlar yaparlardı. Yunanlılar beden terbiyesine pek çok önem verdikleri gibi bu oyunların dinî mahiyeti de vardı. Bu oyunlar yapıldığı vakit hiç harp yapılmazdı. Yapılan oyunlar şunlardı:

Silâhlı ve silâhsız yaya koşusu, dört atlı araba koşusu, at üzerinde koşu, uzun sıçrama, daire atma, yumruk dövüşü.

Yarışa girenlere atlet derlerdi. Atletler oyunda kazandıkları zaman ya bir hurma dalı ve yahut bir zeytin ve ya defne dalı mükâfat olarak alırlar, şehirlerinde fevkalâde saygı ile karşılanırlardı. Ahali bunların heykellerini dikerler, şairler de şiirlerinde adlarını yazarlardı.

En tanınmış yarış, dört yılda bir yapılan Olim-

piyat oyunları idi. Bu dört yıllık zamana bir «Olimpiyat» derler, tarihlerini ona göre hesap ederlerdi. Meselâ filan vak' a filan olimpiyadın birinci ve ya ikinci yılında olmuştu, derlerdi.

Yunanlılar arasında edebiyat ve endüstri de çok ileri gitmişti. Büyük oyunlarda şiirler okunur, şarkılar söylenir, tablolar ve heykeller gösterilirdi. Hatta Yunanlılar ata sözü olarak «Bir insan Olimpiyada gidip te Zevsin güzelliğini görmedikçe bahtiyar oldum demesin;» derlerdi.

Bugün bile dünya ulusları arasında her dört yılda bir yapılan spor yarışlarına, Yunanlıların eski çağda yaptıkları kasabanın adını anmak için, olimpiyat oyunları denilmektedir.

23. KUYUDAN ÇIKAN AY

Nasrettin Hoca bir gece ay aydınlığında bahçesindeki kuyudan su çekiyordu. Kuyunun içinde parlak bir ay gördü. Kendi kendine dedi ki:

— Tuhaf şey, ay kuyunun içine düşmüş:

O sırada hoş bir şey oldu. Kova, aşağıda bir yere takılmıştı. Hoca, olanca kuvvetile çıkırığa asıldı. Kova bir türlü yukarıya çıkmıyordu. Adamcağız, kan ter içinde kalmıştı. Çıkırığı bıraktı; iki elile ipe sınıksı sarıldı, kovayı çekti. Fakat birdenbire ip koptu. Hoca, sırt üstü yere düştü, o zaman gökyüzünde ayı gördü; canının acısını unuttu.

— «Yerlere yuvarlandım ama, ayı da yerine çıkarabildim ya!» dedi.

24. DENİZDE YAŞIYAN HAYVANLAR ve BİTKİLER

Denizde yaşayan hayvanların cinsleri ve sayıları karadakilere pek çoktur. Hesapsız balık sürüleri havada uçan kuşlar gibi denizin her tarafında dolaşırlar. Denizin içi ayrı bir dünyadır. Hint okyanusunun derinliklerinde canlı çiçekleri olan çalılar bulunur; her tarafta gayet güzel renkler parlak. Kumların arasında tuhaf şekillerde mahluklar yaşar; küçük mercan ağaçları arasında hint okyanusunun kırmızı, mavi, sarı ve ya parlak gümüşü renkli küçük küçük balıklar ve sair hayvanlar dolaşır.

Akşam olup ta denizin derinliklerine gecenin karanlıkları uzandığı vakit bu hoş bahçe göz kamaştırıcı bir güzellikle parlak.

Deniz yıldızı adını taşıyan yaratıklar ateş böcekleri gibi karanlıklara ışıklar saçarlar.

Acunun bu sıcak yerinde yetişen en zengin yaratıklar bu kadar güzel ve çeşitli biçimler göstermez; okyanusun hemen büsbütün hayvanlardan toplanan hoş bahçelerinden geri kalır.

Denizde yaşayan hayvanların başlıcaları balina, kılıç, altıparmak, ringa, ve köpek balığıdır. Küçük balıklar büyüklere av olur. Bunlardan sonra basit hayvanlar gelir. Tehlikeden kurtulmak için bir sıçrayışta on metre atılarak hızla kaçan istakoz ile küçük balıklar, ıstıryeler, yıldırım balıkları, elektrik balıkları, torpil balığı, kadirga ve saire... Bunlardan herbiri isminden anlaşılacağı üzere di-

ğerlerine karşı kullanmak için kendilerine mahsus birer silah taşırlar. Meselâ kadirga balığı düşmanlarını elektrik akımıyla öldürür.



Son zamanlarda Amerikada yeni bulunan bir çeşit balıkları anlatalım: Bu balıklar pek kalın ve uzun ses çıkarırlar, sesleri bir konsere benzer; güneş batarken konser başlar, bütün gece sürer.

Bu şarkıcı balıklar kendilerini dinleyenlerden asla korkmazlar.

Denizdeki hayvanlar suyun sıcaklığı ile yerlerini değiştirirler. Balinalar soğuk akıntıları severler. Amber balıkları ise sıcak yerleri ararlar, ılık bir su akıntısı, bir yerde yaşayan hayvanları, anlaşılır derecede o yerde ayırır. Denizin yüzü istiva hattı taraflarında sıcak kutup taraflarında soğuktur.

Deniz nemli buharların büyük bir kaynağıdır. Rüzgârın kanatları üzerinde bu buharla göğekalkar orada,

katılasır, yağmur halinde bol olarak dünyamıza iner.

Mercan, sünger, inci, sedef gibi değerli maddeler hep denizden çıkarıldığı gibi mürekkep balığından da boya yapılır. Akamber, tuz ve saire gibi bir çok madde ve yaratıklar da denizden çıkarılır.

Deniz zenginlik kaynağıdır.

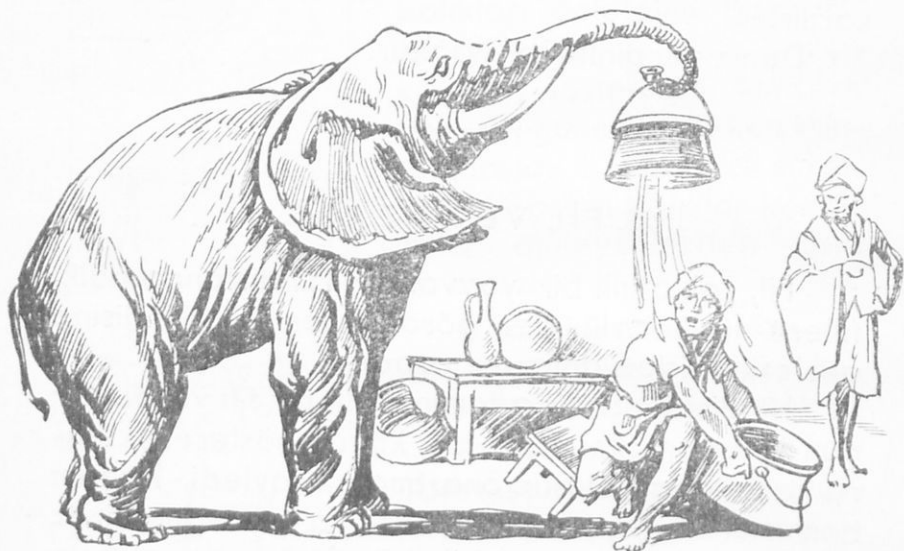
25. FİL VE KAZANCI

Fil, çok akıllı bir yayvandır. Hindistanda halk, fillere türlü türlü işler gördürürler. Fil, kendisine gösterilen işleri anlar ve yapar.

Hindistanda bir adamın akıllı bir fili vardı. Bir gün bu adam file delik bir kazan göstererek bunu kazancıya götürüp onartmasını söyledi. Kazanı hortumuna geçirerek kazancıya götürdü. Biraz sonra, kazanın onarımı bitmişti. Fil, kazanı aldı ve sahibine getirdi. Sahibi kazana su koydu, iyi lehimlenmemiş olduğunu gördü, file gösterdi ve tekrar kazancıya götürmesini anlattı. Fil kazanı aldı ve gitti. Yolda işini iyi yapmayan kazancıyı cezalandırmak istedi. Kazancı, dükkânının önünde duruyordu. Fil, dükkânın yanındaki bir çeşmeden kazanı su ile doldurdu, yavaşça kazancının arkasına yaklaştı. Deliklerinden sular sızan kazanı adamın başına tuttu. Kazancı sırsıklam oldu. Ve yanlışıını anlıyarak kazanı iyice lehimledi.

Fil çok kuvvetli ve zeki olduğu gibi cesareti de fazladır; bu sebepten onu kaplan avında kullanırlar.

Filin boyu beş metreye kadar çıkar; ağırlığı altı yedi, bazısının sekiz bin kilodur. Hortumunun



boyu iki buçuk metre, dişinin ağırlığı bin kilodan ziyadedir. Yüz elli sene kadar yaşar.

Fil nehir kenarlarını, geniş vadileri, gölgeli ve nemli yerleri sever; suyu içmezden evvel bulanırır. Serinlemek için hortumunu sık sık su ile doldurur.

26. TERMOMETRE

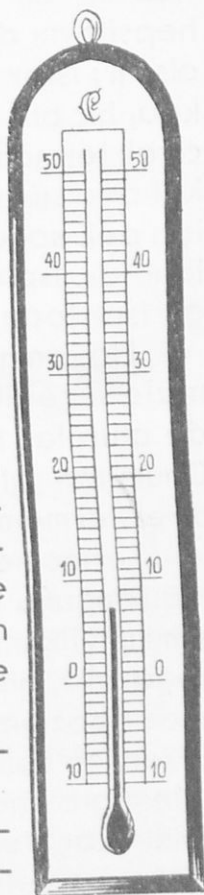
Onu pek çok yerde, belki sınıflarınızın duvarında bile görmüşsünüzdür. Ensiz, uzunca, boyalı bir tahtadır. Orta yerine incecik bir cam boru geçirilmiştir. Bu cam borunun iki yanında da ince çizgiler çizili, sayılar yazılıdır.

Bu yaraç, havanın sıcaklığını, soğukluğunu gösterir. Adına termometre derler.

Her cisim sıkaktan büyür, soğuktan küçülür. Şte bunum için sıcak ne kadar çok olursa, şişenin içindeki civa veya ispirto da okadar yükselir. Soğuk ne kadar çok olursa ispirto veya civa okadar alçalır. Tahtanın üstündeki çizgilere bakacak olursanız civanın veya ispirtonum ne kadar alçalıp yükseldiğini kolayca anlarsınız. Civa meselâ 25 sayısının hizasına yükselmişse «sıcak 25 derecedir» dersiniz. Sıfırın hizasına inmişse «soğuk var, derece sıfıra inmiş» dersiniz.

Şimdi bu dereceleri nasıl bulmuşlar onu anlatayım :

Termometrenin üstünde sıfır yazılı; bu ne demektir? civalı veya ispirtolu boruyu, erimekte olan bir buzun içine soktukları vakit civanın veya ispirtonun inip kaldığı nokta demektir. Gene a civayı veya ispirtoyu, kaynamakta olan bir suyun içine sokarlarsa



civanın veya ispirtonun yükseldiği yere yüz sayısını yazarlar. Sonra sıfırla yüzün arasını birbirine denk ve eş olan yüz sayıya bölerler.

Böyle bölünmüş nekadarmeter varsa hepsini bir yere yanyana koyun, görürsünüz ki hepsi aynı dereceyi gösterir. İçlerinde ister civa olsun; ister ispirto; boyları ister uzun olsun, ister kısa, hiç biri şaşmaz. Yurdumuzun bir çok yerinde civalı termometreyi ispirtoludan üstün tutarlar. Fakat civa sıfırdan aşağı kırk derecede donar. Onun için pek soğuk yerlerde ispirtolu termometre kullanırlar. İspirto, soğuğa civadan çok, civa da sıcaklığa ispirtodan çok dayanır.

Havanın sıcak veya soğuk olduğunu bedenimizle sezebilsek de bu, elvermez. Hele kışın, içinde oturulan bir odanın sıcaklığı bilinmek gerektir. Onun için oturma odalarında, yatak odalarında birer termometre bulundurmak iyidir.

Termometre yalnız havanın, odanın sıcaklığını, soğukluğunu mu gösterir sanırsınız? Bize hastalığımızı, iyiliğimizi de o bildirir. Onun için başınız, boğazınız, göğsünüz ağrırsa doktor gelir gelmez önce nabzınıza, dilinize bakar, sonra göğsünüzü dinler, en sonrada koltuğunuzun altına camdan bir kalem gibi ince, küçük bir termometre koyar. Ateşinizin kaç derece olduğunu bundan anlar. Fakat bu termometre ötekilere benzemez. Derecesi 35 ten başlar, 52 de biter. Sağlam gövdenin sıcaklığı 36, veya 36,5 derecedir. Gövdenin sıcaklığı sabahları daha az akşamları daha çokcadır.



27. TERMOPILON SAVAŞI

Bütün Yunanistanı almağa karar vermiş olan İran kralı Serhasın Atinaya girmek için mutlaka Termopilon'dan geçmesi lâzımdı. Termopilon dar bir geçitti. Bu geçitten geçmeyince Yunanistanın iç taraflarını almak mümkün değildi. Serhasın ordusu Termopilona doğru ilerlediği sırada Yunanlıların katiyen teslim olacaklarını zan ediyordu. Fakat İsparta kralı Leonidas geçidi, ne bahasına olursa olsun, korumağa karar vermişti. Leonidasın cesurane müdafaası İran ordusunun birçok saldırılarını geriye püskürtmüştü. Bu geçidi yalnız üç yüz İspartalı koruyordu. Fakat Serhas bu geçidi nasıl geçeceğini düşünürken, Efialtis namında biri, Serhasdan büyük bir mükâfat alırım ümidile Yunanlı-

ların gerilerini almağa müsait yolların bulunduğunu haber vermişti. Bunun üzerine Serhas umumî hücumu geçmiş ve kahramanca dövüşen üç yüz İspartalıyı mağlup etmişti. Leonidas ölü olarak yere düşünce etrafına toplanan İspartalılar bu şanlı cesedi müdafaa için göğüslerini siper etmişlerdi. Düşman tarafından sarılan bu yeğitler silâhlarıyla, ellerile kendilerini koruyarak canlarını vermişlerdi.

Serhas hücumlara başlamazdan evvel İspartalıların buldukları yere bir suvari göndermişti. Fakat nefer bütün İspartalıların sakallarını taramakla meşğul olduklarını görmüştü. Serhas bu soğuk kanlılığa hayran olmuş ve Leonidas'a: «Bana bağlı kalırsan sana Yunanistan imperatorluğunu bağışlarım», diye haber göndermişti. Bunun üzerine Leonidas: «Vatanımı buyundruk altına koymaktansa vatan uğrunda ölmeği isterim», demişti. Serhas tekrar: «Öyleyse silâhlarını ver;» diye haber göndermişti. «Gel, al!» diye cevap vermişti...

Leonidas Termopilon müdafaasına girişmeden evvel iki genç İspartalıyı ölümden kurtarmak için biri ile bir mektup, diğeri ile de Eforlara haber göndermek istemişti. Bunun üzerine her iki genç: «Biz buraya haber götürmek için gelmedik. Savaş etmeğe geldik!» diyerek red cevabı vermişlerdi.

Muharebe bittikten sonra Yunanlılar Leonidas'ın ve bütün İspartalıların kemiklerini toplayıp bir âbide yapmışlardı. Bu âbideye de şu sözleri yazdırmışlardı: «Ey yolcu! İspartaya git kanunlarına itaat için burada canlarımızı verdiğimizizi haber ver».



28. TUTUMLULUK

Bir bayram günü üç okul çocuğu şehirdeki kimsesiz hastalar için yardımlik topluyordu. Çocuklar büyük bir köşkün bahçe kapısından içeri girdikleri zaman yaşlı bir adamın, bahçıvanı azarlamakta olduğunu gördüler. Bu adam ev sahibi idi; bahçıvana diyordu ki: «Sana budadığın ağaç dallarını ortada bırakma, odunluğun bir köşesine sakla, kış gelince işe yarar, diyorum; dinlemiyorsun, dallar yerde çürüyor».

Çocuklardan en büyüğü:

— «Haydi arkadaşlar, biz buradan gidelim. Bu cimri adam bize bir drahmi bile vermez!» dedi.

Çocuklar, kapının yanını tutmuşlardı.

Ev sahibi arkalarından seslendi:

— Küçükler, durun, siz hasta yurtları için yar-

dımlık toplamıyor musunuz? Parayı almadan mı gideceksiniz?

Çocuklar: «Sizden para ummuyoruz», diyemiyorlar, birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı.

Fakat ev sahibi onların ne düşündüğünü anlamıştı. Cebinden yüz drahmi çıkararak çocukların ellerindeki kutuya attı. Çocuklar daha çok şaşırdılar. Ev sahibi en küçüklerinin yanağını okşadı:

— Çocuklarım, dedi, ben işimi bilen, paramı iyi kullanan bir adamım. Bu köşkü, bu bahçeyi bu yuzden elde ettim. Ben böylelikle muhtaç olanlara yardım etmek için de biraz para artırdım. Şunu biliniz ki ziyancılığı sevmemek başka, cimrilik başkadır. Eğer bahçivana budadığı dalların hesabını soracak kadar işini bilen bir adam olmasaydım, şimdi size bu yüz drahmiyi veremezdim.





29. ΤΑΥΣΑΝ

Ürkek tavşan irkilir
Ne zaman bir ses duysa.
Ses değil, soluk duysa
Kulakları dikilir.

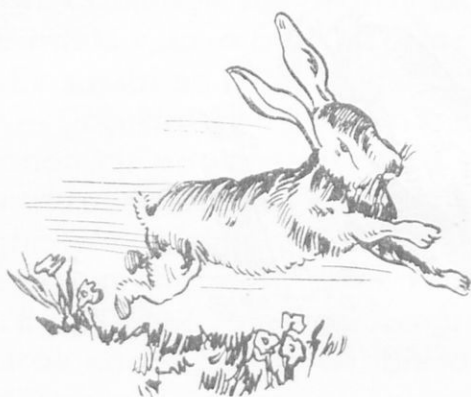
Göz açınca uykudan
Titrer kümeste bile,
Onu bir gölge ile
Bayılırsın korkudan.

Göğe bakar korkarak,
korkarak dinler yeri.
Tavşan eskidenberi
Korkaktır, korkak, korkak

30. BİR TAVŞANIN KAYGISI

Ben her zaman kovalanan bir zavallı tavşanım. Size acılı hayatımı anlatmak için nereden başlayayım, bilmem ki...

Beni her yerde ölüm bekler. Yalnız avcı ile kö-



pek değil, yabani kuşlar da havadan benim üzerime atılırlar. Tilkiler kovuklarından çıkıp beni yakalarlar; kediler, kargalar bile yavrularımı parçalarlar. Bütün bu düşmanlara karşı hiç bir silahım yok-

tur. Koşarak kaçmaktan bir şey yapamam. Ada tavşanları gibi kovuklara sokulamam. Kurtlar gibi saldıramam. Geyikler gibi boynuz vuramam.

Dişlerim; oldukça keskindir. Bazı ağaçlar bunların keskinliğinden ürkerler. Fakat ben dişlerimi düşmanlarımı ısırarak için kullanmağa cesaret edemem ki... Bir gürültü işitince hemen boru gibi uzun kulaklarımı diker, her yanı dinlerim. Kim geliyor? Bir çitin arkasına sinip saklanmaktansa pek hızlı koşmağa, bacaklarımın beni götürebildiği kadar uzaklara kaçmağa bakarım. Bu koşuda bana kimse yetişemez. Benimle yarışabilmek için ancak rüzgâr olmalı.

Ah, fakat bütün bunlar neye yarar? Ne de ol-

sa daha bir yıl geçmeden ben ölecek değil miyim? İmrendiğim yeşil taze otlarla karnımı doyurayım diye ne zaman ormana dalsam ağaçların arkasına saklanmış avcı beni görür, daha ben yiyeceğimi bitirmeden üstüme silâhını çevirir. Ben öldürücü saçmaların acısını bedenimde duyuram.

Belki ormanın kuytu bir köşesine kaçacak kadar canım kalmıştır; fakat o zaman da avcının köpeği hemen gelir, beni yakalar, sahibine götürür. O sırada ben ölüm acısıyla inledikçe buna kimse kulak bile asmaz.

Kışın avcılar gizlendiğimiz yerleri ayak izlerimizden anlayıp bulurlar. Tenekeleri trampete gibi çalarlar, çirkin gürültülerle bizi kovuklarımızdan çıkarıncaya kadar uğraşırlar. Biz zavallı tavşanlar saklandığımız yerleri bırakarak avcılarının şilâhları önünden kaçmağa başlarız.

Ölüme bu kadar yakın yaşadığımızı göre hiç olmazsa biz de at gibi şerefte ölsek, şerefle gömülseydik! Hayır! Son yolculuğumuz mutfığa girmektir. Oradan aşcının eli derimizi yüzer. Bizden ayrılan derimiz, yabancılara satılincaya kadar güneşte kurur. Başımız, bacaklarımız tuzlanıp böberlendikten sonra pişirilir. En iyi parçalarımız da yağda kızartılır.

İnsanlar etlerimizi tatlı tatlı yerler, kemiklerimizi de köpeklerin önlerine atarlar.

Ah, tavşan olmak ne acıdır, bilseniz...

31. HACILAR GELİRKEN

Bütün etraf köylerden halk kasabaya inmişti. Bugün hacılıktan dönen akrabalarını, dostlarını ve komşularını karşılamak üzere bu kalabalık istasyona gideceklerdi.

Nailin de dedesi hacılar arasında idi. Zengin ve dinini çok seven ihtiyar Mehmet ağa bunca senedir yaptığı iyiliklerden, gördüğü hayırlı işlerden sonra dinine karşı olanson vazifesini de bitirmeğe koşmuş ramazan bayramından sonra, toplanan birçok arkadaşlarıyla birlikte haça gitmişti. Bugün vapurla üç gün evvel geldikleri Pireadan trenle memleketlerine dönüyorlardı.

Nail istasyonda dedesi trenden iner inmez boyluna sarıldı. Bütün halk, haçtan dönen hacıları bir halka pibi koştatmışlar, boyunlarına sarılıyorlar, kocaklaşıyorlardı. Hacıların yüzlerinde en büyük dinî vazifeyi ödemiş olmaktan doğan bir ferahlık ve sevimli bir tatlılık vardı.

Nailin dedesi bütün karşılayıcılarla sarmaşarak görüştükten sonra, küçük torununu kocaklayarak köyelerine yollandılar.

Köydeki karşılama da ayrı bir alem di. Kasabanın istasyonundaki kalabalığın bir eşi de köy yolunu doldurmuştu. İhtiyar hacı Ahmet ağa zaten çok sevilen bir adamdı. Onun haçtan dönüşüne herkes seviniyordu.

Hacı Ahmet ağa dedenin ilk gece hacılık hakkında Naile anlattıklarını küçük Nail hiç unutmaz. Mekke' de o sene yüz binden fazla hacı toplan-

mişti. Dünyanın her yerinden; Avustralyadan, Hindistan, Afrikadan, Asyanın pekçok yerlerinden sayısız müslümanlar hac için her sene Mekkeye toplanırlar ve orada hem âdetlere uygun olarak ibadetlerini yaparlar, hem de birçok memleketlerin müslümanları biribirlerini görüp tanırırlar, biribirinden ibret alırlar, kardaşlıklarını sağlamlarlar.

Hacı Ahmet ağa dede, kendisine «Hoş geldin!» demeğe gelen dostlarının kâbeyı nasıl tavaf ettiğini peygamberimizin mubarek mezarlarının bulunduğu Medineye nasıl gidip ziyaret eylediğini ve daha birçok gördüklerini tatlı tatlı anlattı ve bunların hepsini küçük Nail can kulağıle dinledi.

Hacı Ahmet ağanın haçtan getirdiği armağanlar konuklara dağıdılıyor, herkese hurma ve zemiş veriliyordu.

32. KÖMÜR İLE SU

Kömür, toprağın içinden gelen bir boğuk sesle:

— Ben dünyanın sahibiyim, diyordu. Denize doğru akıp giden su bunu işitince bir kahkaha attı. Kömür kızdı. Öfkesinden bir kat daha karararak: «Ne eğleniyorsun; insanları ben ısıtırım. Yemekleri ben pişiririm. Makineler icat edildikten sonra onlar benim verdiğim sıcaklıkla işledi. Düşüncesiz su, ben seni ısıtmasam, sen kaynamazsın, kaynamayınca da buğu verip makineleri işletmezsin» dedi.

Su hiç okula gitmemisti. Fakat gene birçok şey

biliyordu. Onun için ince sesile şunu söyledi:
— Unutma ki o makinelerin birçoğu elektrikle işliyor. Birçok şimendiferler elektrikle yürüyor.

Kömür, suyun sözünü kesti:

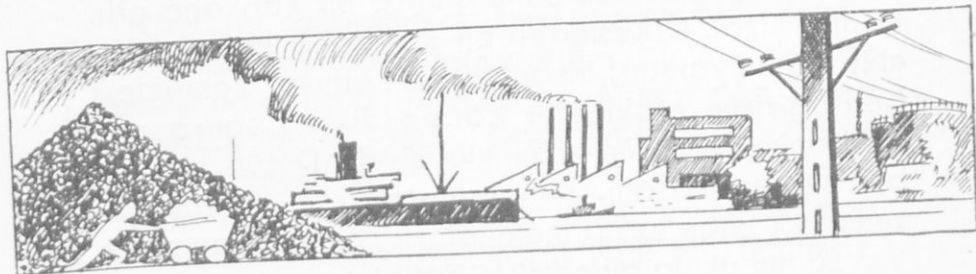
— Elektriği de makineler yapar. Bu makineleri buğu işletir; bu buğuyu da ben yaparım.

Su, kendisinin kömürden daha çok bildiğini bu sözlerden anladı, dedi ki:

— Sen toprakta yaşadığın için dünya işlerinden haberin yok. Elektrik makinelerini işletmek için artık sana muhtaç değilim. Birçok yerde ben yüksekten makinelerin üstüne dökülüyorum. Ağır-
lığım, kuvvetimle makineleri çeviriyorum.

— İyi ama yüksekten düşmediğin yerlerde ne yapıyorsun?

— İnsanlar buna da çare buldular. Yüksekte bulunduğum yerlerde bana bir yatak kazdırıyorlar. Beni keyfime göre akmağa bırakmıyorlar. Ö-nüme bir set çıkarıyorlar. Ben burada toplanıyorum, toplanıyorum. Buradan taşıyorum. Sonra aşağıya sığıyorum. İşte böylece, toprağının altında çok kömür olmanın memleketler bile benim yardım-
mıla ucuz elektrik elde ediyorlar.



33. KÂĞIT NASIL YAPILIR

Kullandığımız kâğıt bundan dört yüz küsür sene evvel icat olunmuştur. Ondan evvelki zamanlarda balmumu levhalarından veya papiros denilen bir bitkinin kabuğundan yapılan yapraklar üzerinde yazı yazılırdı.

Daha eskiden insanlar hayvan derileri üzerine yazı yazarlarmış.

Sonunda kâğıt icat olunmuştur. Üzerine şu satırları yazdığımız ve kitap olarak elimizde taşıdığımız kâğıtlar neden yapılır bilir misiniz? —Paçavralardan;...

Bez kırıntıları, hatta en ufak bez parçaları bile insanların işine yarar.

Fabrikalarda kâğıt yapmak için paçavraları yıkayıp klör denilen bir ecza ile beyazlandırılır. Bunları yırttıktan sonra hamur haline getirecek bir makina altında ezerler. Bu hamur bir tekne içinde su ile karıştırılıp büyük bezler üzerine ince yaprak halinde yayılır. Sonra merdane denilen, sıcak bir takım yuvarlakların altından geçirilir. Bu işleri yalnız bir makine yapar. Kâğıt up uzun bir genişlikte



meydana çıkar. Bunu biraz büyükçe ve heman dört köşeli olarak keserler.

Yazı kâğıdı yapmak istenilirse kâğıdın mürekkebi içmemesi için hamuru bir çeşit kola ile karıştırırlar. Bunun içindir ki defterlerinizin kâğıtları hep kolalıdır. Yazıları kurutmak için kullandığınız o kaba kâğıtlarda kola yoktur. Bu sebepten mürekkebi emer.

Bir kâğıdın yırtık kenarına dikkatle bakarsanız göreceğiniz çok ince kıllardan, bunun hakikaten paçavralardan yapılmış olduğunu anlarsınız.

Samandan, ve bazı bitkilerin kabuklarından, en çok kavak ve akçam gibi beyaz ağaçlardan da ucuz fiatlı kâğıt yapılır.

34. C A M

Camın nasıl bulunduğunu anlatır şöyle bir masal vardır :

Eski zamanda Akdenizde yolculuk eden bir takım gemiciler, bir kumsala yanaşmışlar ve yemek pişirmek için büyük bir ateş yakmışlar. İşlerini bitirip ateşi söndürdükleri zaman görmüşler ki yerde buz parçalarına benzer birtakım şeyler parlıyor. Meğer ateşin sıcaklığı kumu eritmiş ve bu erimiş kum, kıyıdaki soda ile karışınca cam olmuş. Yukarıda söylediğimiz gibi bu iyi uydurulmuş bir masaldır. Yoksa camın nasıl bulunduğunu bilen yoktur.

Yalnız camın çok eşiği olduğu şüphesizdir. Meselâ Akdeniz kıyısında yaşayan uluslardan Mısırlılar bundan beş bin önce beyaz ve renkli camlar yapabilmişlerdir. Zamanımızda bu sanatın nekadar ilerlediğini, camla neler yaptığımızı biliyorsunuz.

Sizinle bir cam fabrikasına girelim :

Önce büyük bir gürültü işiteceğiz, sonra göreceğiz ki birtakım fırınlar yanmaktadır. Fırınların içinde cam yapmağa yarayan maddeler vardır : «inçe kum, soda yahut potas». Fırınların yanında tozdan, dumandan yüzü karamış birçok adamlar ve çocuklar dolaşmaktadır. Bunlar buğucu bir sıcaklık içinde çalıştıkları için tere batmışlardır. Herbirinin elinde içi delinmiş uzun bir demir çubuk vardır.

Bu çubukları fırına daldırırlar ve uçlarına bir parça cam bulaştırırlar. Şimdi çubuğun öbür tarafından düdük çalar gibi kuvvetle üfliyerek camı şişirmek gerektir. Bunu yapmak uzaktan kolay gibi görünür, ama son derece güçtür. İşçiler cam hamurunu sabun balonu gibi şişirdikten sonra başka arkadaşlarına verirler. Onlar bu balonu havada sağa, sola sallıyarak bir yuva şekline getirirler, sonra iki ucunu keserler, uzunluğuna ortasından yarararak dökme demirden düz bir tabelâ üzerine yatırır ve bir demir rende ile pürüzlerini kesip yassıltırlar. Şimdi artık elimizde ince, düzgün bir cam tabelâsı vardır ki yavaş yavaş soğuduktan sonra pencerelerimizdeki camların aynı olacaktır.

Cam yapmanın en sade usulu budur. Fakat o

ğüzel elmaskesim sürahileri, gözlük ve türbün camlarını, hafifçe dokunduğumuz zaman tatlı sesler çıkan billûrları meydana getirmek için daha başka isler ve usuller bulunduğunu söylemeye tabii lüzum yoktur.





35. ΙΣΧΙΛΕΡ

Her sabah erken erken,
Ufuklar ağarırken
Yağlanmış urubaları,
Yüzleri gamsız, arı,
Kadın, erkek ihtiyar,
Taze kızlar, çocuklar
Ellerinde bir sepet,
Ya bir mendil, ya paket,
Bu yoldan akın akın
geçerler bunlar, bakın.
Belki deli iki kat,
Elleri yağlı, fakat
Alın temiz insanlar;
Hep işte çalışanlar . . .
Akşam batıya yakın
Dönerler akın akın.
Gülüp şakalaşarak.
Bütün çalışarak . . .
Hak kazandılar buna,
Eğlenip zevk almağa.
Dönerler akın akın
Akşam batıya yakın.



36. A S L A N

Aslan etle beslenen hayvanların en kuvvetlisidir. Vücudu ve bakışı korkunç, sesi sert ve siddetlidir. Vücudu fil gibi pek büyük değildir. Sığır gibi ağır gidişli, ayı gibi kaba da olmayıp kuvvetine göre gösterişlidir. En boylu aslan burnunun ucundan kuyruğunun başına kadar iki buçuk metre uzunluğundadır. Asıl boyu 1,25 metre kadardır. Erkek aslanın başı, boynu ve göğsü uzun kıllarla kaplıdır. Yaşlandıkça bu kıllar uzar. Dişi aslanda bunlar yoktur.

Erkek aslanın gümürdemesi pek şiddetli ve korkunçtur. Kızdığı zaman bağırması daha korkunç olur. O vakit iki tarafa kuyruğunu vurur, kıllarını kabartır, boynunun derisini ve kaşlarını oynatır, hiç bir hayvanda olmıyan kuvvetli dişlerini meydana çıkarır. Aslanın pençesi çok kuvvetlidir. Bir vuruşta en iri bir hayvanın kemiklerini kırar. Yürür-

ken ağır ağır gider. Bir hayvanın üzerine atıldığı vakit dört beş metreden sıçrar. Onu pençelerile yakalar; tırnaklarıyla parçalar, sonra hırsla yer.

37. ΚΙΣ ΓΕCΕCΙ

Gece yarısını saat vururken,
Fırtına sokakta kar savururken,
Sen sıcak yatakta uyursun, oğul.
Fakat unutma ki yuvasız, yoksul,

Boynu bükük nice öksüzler de var;
Saçak altlarında titrer, dururlar.
Onları hatırla, onlara acı.
Kimi hasta; fakat nerde ilâcı?

Kimi aç; bir lokma ekmeği yoktur.
Kiminin yattığı yer bir kavuktur.
Bir kara kavuk ki benzer mezara.
Kimi bir kenarda gömülmüş kara.

Yavrum, böyle düşün kış gecesini,
Kalbin yetimlerin duysun sesini;
Sana hatırlatsın onları kışını
Sıcak yatağında her uyanışın.



38. BIRAK ŞU KUŞCAĞIZI

Bırak uçuşun! Şu koskoca ormanlığın içinden
Biçareye bir dikenli kara çalı yok mudur?
O da tıpkı sizin gibi bir kanunla yaşarken,
Yer yüzünde onun da bir küçük hakkı yok mudur?

Bırak ötsün! Mademki evleriniz bir yerde,
Bu sevimli ruh ta sizin hemşireniz sayılır.
Mademki dökülecek bir derdi var içerde.
Bu acıklı ses de sizin sesiniz sayılır.

Bırak ötsün! O ne ya! Yere düştü yaralı,
Aman tırnak değmesin, çırpınmasın yaralı!
Yarasını kanatmak, hayatını bitirir.
Bu âlemde bir canı incitmemek gerektir.

Belki bir gün senin de pencerede cıvılda,
Üzerine doğacak bir şafağı selâmlar.
Sana baharın müjdesini getirir.
Toprakta her fazla ses sevgi demektir.

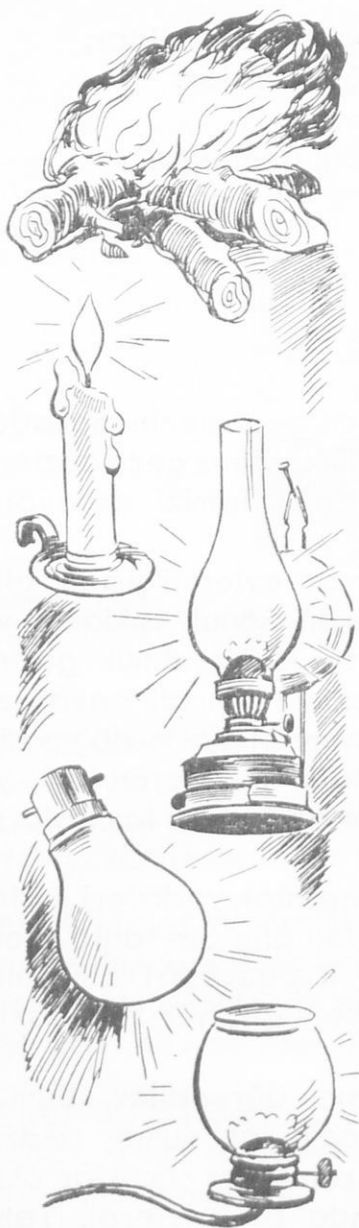
39. I Ş I K

Karanlık bir yerde gece geçirmenin ne kadar sıkıntılı olduğunu bilirsiniz. Işık, yalnız gece gözlerimizin görebileceği yerleri değil, içimizi de aydınlatır ve insana sevinç, neşe verir.

İnsanlar, eski zamanlarda evlerini şimdiki gibi bol ışıkla aydınlatmıyorlardı. Sönük ışıklarla ve yağ lâmbalarının pis kokuları içinde ömür geçiriyorlardı. Fakat şimdi öyle mi ya? Şimdi hava azıcık kararır kararmaz hemen elektrik düğmesini çeviriyoruz. Gecemiz gündüz oluyor. Elektrik ve havagazı olmiyan yerlerde de petrol lâmbalarını yakıp rahat ediyoruz.

Pek eski zamanlarda insanlar, yedikleri kuşların yağlı kemiklerinin içine fitil gibi bir tahta parçası sokup onu yakarlardı. Kış geceleri bir kulübede yanan ateş, ortaya hem ışık, hem de sıcaklık verirdi.

Sonra ışıldak yakmasını öğrendiler. Bunlar hem güç yanıyor, hem de pek çok duman çıkarıp her yanı islendiriyordu. O zamanlar çocuklar okuyup yazmayı ışıldak altında öğrenirlerdi. Tabii



bundaki güçlüğü siz de anlayabilirsiniz.

Bundan iki bin yıl önce Hindistanda, Mısırdaki, Filistinde oturan kimseler topraktan yapılmış lâmbalarda yağ yakarlardı. Sonraları 1873 yılında «Argant» isminde biri ilk olarak şişeli lâmbayı icat etti. Bununla beraber yine yağ yakılıyordu; çünkü petrol ancak 80-90 yıl önce bulunmuştur. Eskimoların evleri şimdi de balina yağlarıyla ışlandırılmaktadır.

Mum da lâmba gibi uzun zamandanberi kullanılmaktadır. Önceleri mumlar pek pahalı satılırdı. O zaman mumlar donyağından yapılırdı. Bir çember üzerine sarkıttıkları ipleri birçok ke-re erimiş donyağına daldırarak pak sade bir şekilde yaparlardı.

Kibrite gelince, bu ufacık, fakat çok lüzümlü şeyin kullanılması artık

herkes için bir ihtiyaç haline gelmiştir. Kibrit, pahalı satıldığı zamanlarda pek tutumlu kullanılırdı.

Önceleri kibritlerin kullanılması şimdiki gibi kolay değildi. Sürtmekle yanan kibritler ilkin 1872 yılında icat olundu. Bugün her memleket kibrit yapıyor.

Aydınlatma araçları arasında bu saydıklarımızdan başka gazlar da vardır. Bunların kısmı tabii gazdır ki petrol kuyularından çıkarılır. Ötekide mağden kömüründen çıkarılan gazdır. Bu gaz, borularla şehirlere gönderilir.

Aydınlatan şeylerin en sonu ve en önemlisi olarak size elektriği anlatayım:

Elektriğin ne kadar faydalı, ne kadar iyi bir şey olduğunu söylemeğe lüzum bile görmem; onun ne kadar işimize yaradığını hep biliyorsunuz.

Bugün hemen her işimizde elektriği kullanıyoruz.

Artık o bize bir besin kadar lüzumlu oldu. İşimizi o veriyor. İstersek yiyeceğimizi onunla pişirebiliyoruz. Uralarımızı, çamaşırlarımızı elektrik ütüsü ile tertemiz ütülüyoruz. Odalarımızı bile elektrik süpürgesile süpürebiliyoruz. Taşıma araçlarımızı yürüten, birçok fabrikaların motörlerini işleten de gene elektriktir.

Elektriği bulmuş olanları ne kadar sevsek yeridir.

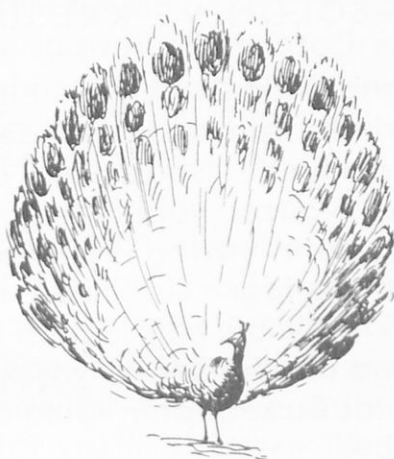


40. İLKBAHAR

Kırlar gene bürünmüş bak
Yeşil bahar örtüsüne...
Gök de altın gibi parlak
Bir güneş takmış göğsüne...

Tepeleri dumanlara
Gömülmeyen yüce dağlar
Gönderiyor ormanlara
Her taraftan şen sayralar...

Geniş çayırlar içinden
Geçerek çağlıyor sular.
Yamaçlarda sevincinden
Koşup oynuyor kuzular...



41. ΤΑΥΟΣ ΚΥΨΥ

Tavus kuşu kuşların en gösterişlisidir. Hiç bir kuş onun kadar süslü ve yakışıklı değildir. Bu kuş güzel yüzlü endamlı ve azametlidir. Başında renkli bir sorgucu vardır. Boyu büyük bir sülün kadardır. Oldukça uzun olan boynu ve kanatları o kadar güzeldir ki en nazik ve parlak çiçeklerin renkleri, elmas taşların parıltıları oraya saçılmış zannedilir.

Mavi, yeşil, menekşe, sarı ve birçok renkler uzun kanatlarının her yerinde taklit edilmeyecek surette birbirine uymuştur. Kuyruğunu bazan bir fıstan gibi yerlerde sürükler, bazan büyük bir yelpaze gibi açar. Tavus kuşunun büyük bir kusuru vardır: sesi pek çirkindir. Atınanın Millî bahçesinde çok güzel tavus kuşları vardır.

42. SOLON VE KRESÜS

Eski Yunanistanda iki büyük hükümet vardı. Bunlardan birincisi İsparta, ikincisi de Atina idi.

Atina medeniyette İspartadan daha ileri idi. Atinayı büyük ve güzel yapılar, tapınaklar, heykeller, okullar, spor yerleri ve tiyatrolar tezyin ediyordu. Atinanın idare sistemi de İspartalılarınkinden farklı idi. Atinayı halk kendisi idare ederdi. Bunun için Atina ahalişi fikir ve yaşayış hususunda daha serbest idi. Bu sebepten Atina da medeniyet de yükselmişti.

Atinanın bütün kanunlarını hazırlayan SOLON idi. Solon bütün ahaliyi dört sınıfa ayırmıştı. Bu bölme her sınıfın vereceği vergiye göre değil, herkesin içtimaî ahvaline göre idi. Solon eski Yunanistan idarecilerinin en büyüğü idi. Daha küçük yaşta iken birçok memleketler dolaşmıştı. Gezmiş olduğu yerlerin idare, yaşayış tarzları ile âdetlerini öğrenmişti.

O zaman Atinada halkın fakır kısmı çok sıkıntı çekiyordu. Bir çoğu borçlu olduğu için alacaklılar, bunların evlerini, bağ ve bahçelerini alarak kendilerini sokakta bırakıyorlardı. Solon, fakır halkı bu zorluklardan kurtarmak için kanunlarla bütün eski borçları kaldırmıştı. Bundan başka zengin, fakır herkesi kanun önünde bir kılmıştı.

Anlatıldığına göre bir gün Solon Lidya kralı Kresüs ile görüşüyordu. Kresüs o tarihte dünyanın en zengin ve en bahtiyar bir kralı sayılıyordu. Solonla bir konuşmasında Kresüs ona: «Dünyanın en

bahtiyar adamı kimdir?..» diye sormuştu. Solon da: «Ömrünü saadet içinde geçiren ve saadet içinde ölen adam dünyanın en bahtiyar adamıdır» diye cevap verince Kresüs kendisini dünyanın en mesut adamı bildiği için bu cevaptan kızmış ve Solonu yanından kovmuştu.

Fakat aradan çok geçmeden Acemlerle Lidyalılar arasında yapılan bir savaşta Kresüs mağlup olmuş ve Lidyalılara esir düşmüştü. Acem kralının emri üzerine Kresüsü diri olarak yakmak istemişlerdi. Büyük bir yığın odun üzerine bağlanmış olan Kresüs, odunlar yakılmak üzere iken Solonun sözlerini hatırlamış ve kederinden üç defa: «Solon, Solon, Solon!» diye bağırmişti.

Bunu işiden acem kralı merak etmiş ve Kresüsün böyle niçin bağırıldığını kendisinden sormuştu. O zaman Kresüs Solonla olan konuşmasını anlatmış, kral da bu sözlerin doğruluğunu tasdik ederek Kresüse hayatını bağışlamıştı.



43. BAĞCI İLE ÇOCUK

- Kolay gele bağcı baba
Elinde bu iri çapa
Ne kazarsın hep yerleri?
- Dikmek ister öteberi
Çalışmazsam ben bu yaşta
Ekmek kalmaz dağda taşta.
- Adam artık ihtiyarsın
Çubuk yapar, keyf çatarsın,
Bırak şu sert toprakları,
Beli kıran toprakları.
- İyi dedin evlât, amma
Akşam kimler bana para
Kazanıpta getirecek,
Bu işleri çevirecek,

- Var mı benden gayrı insan ?
- Baba sen bir çırak alsan
Kazar o bu tarlaları
Eker bütün baklaları;
Ak sakallı koca dede
Dinlen artık kulübende.
Belin iki büklüm olmuş
Terli alnın çizgi dolmuş :
Boş değil mi bu çalışman ?
Gelen yıla sağlam varman,
Allah bilir pek şüpheli,
Senin ferî sönmüş gözün,
Mahsulleri görmez bütün.
- Ne zarar var, hey evlâdım
Çalışmaktır hep muradım,
Varsın ölüm beni bulsun.
Göğsüm bağrım toprak dolsun :
Bellediğim bu tarlalar,
Gelecek yıl sebze dolar,
Onu bütün insanlar yer.
Ekenlere dua eder,
Yaşadıkça çalışmalı
Her cefaya alışmalı.
-



44. GÜNEŞ TUTULMASI

Turgut bir gün sınıfta öğretmenine: «Bugün güneş tutulacak!» dedi. İçine sığmıyordu.

Öğretmen:

— «Öyle mi oğlum? Sana kim söyledi?» diye sordu.

— Babam bir gazetede okudu.

— Evet, bugün saat ondan on ikiye kadar güneş tutulacak, bunu biz de göreceğiz. Hava çok açık.

— Bay öğretmen, bay öğretmen, güneş tutulması nedir? soruları her yandan yağmaya başladı.

— Biraz daha bekleyin, şimdi öğrenirsiniz.

Saat dokuz buçuğa kadar süren dersi çocuklar pek büyük bir üzüntü içinde dinlediler. Kırk çift göz, kara tahtaya bakmaktan fazla pencere tarafına bakıyordu.

İki ders arası paydosunda öğretmen, küçük küçük mukavvalar hazırlıyor, bu mukavvaların hepsine toplu iğne ile birer delik açıyordu. Birçok cam kırıntısını da mum alevinde islendirdi. Sonra saat ona doğru camlarla mukavvacıkları bu mini-mini meraklılara dağıttı.

«Dikkat edin. Güneş tutulması onu üç geçe başlıyacak. Şu halde, büyük saat onu çalar çalmaz hemen ellerinizdeki mukavvalarla isli camları gözlerinize yaklaştırın. Onların arkasından güneşe bakın!» dedi.

Teoman:

— «İşte, işte güneş tutuluyor!» diye birdenbire bağırdı:

Güneşin tutulmasını önce o gördüğü için pek sevinmişti. Sonra artık her ağızdan bitip tükenmek bilmez sevinç ve şaşma sesleri işitilmeğe başladı.

Güneş, bir ucundan yavaş yavaş ilerliyen bir cisim tarafından saklanır gibi azar azar eksiliyor, yokoluyordu. Saat on buçukta artık kararmıştı. On birde ise dörtte üçü iyice karanlık içinde gömülü kalmıştı. Yeryüzünde hemen hemen büsbütün gece olmuş, kuşlar bile sıvıltılarını kesmişti. Sanırım ki çocukların küçük yürekleri hızlı hızlı çarpıyordu. En sonunda, güneşin sol yanı parlak bir ayna gibi gene göründü.

Aydınlık gitgide çoğaldı, ortalık gene şenlendi. Ay da,—çünkü güneşi tutan, onun önünü kapayan aydı—sağa doğru yürümesini kesmiyerek güneşi geçip gitti.

Güneş, o eski parlaklığını yeniden kazandı.



Καίριπ βόκελρι,
Εμεριμ χίσεκλρι.

Δεμεν βυ σαρι, βυ αλ,
Ηερ γύλδεν αλριμ βάλ.

Κιμ σορσα : «Ηανι γυβαν?»
Δεριμ : «Ύυβανδριρ κοβαν»

Τυττυγύμ : ις γολυδур ;
Κοβανιμ βάλ δολυδур.

45. ΑΡΙΝΙΝ ΣΑΡΚΙΣΙ

Βεν χάλιςκαν αριγυμ ;
Αλτιν γιβι σαριγυμ.

Βενε βαχχελερδε γαζ,
Ηερ καζβαντ, ηερ ινε σαζ.

Βορυμυ όττυόρυερεκ
Γεζεριμ χίσεκ χίσεκ ;

Ηερ γαπραγι γοκλαριμ ;
Ηερ κονκαγι κοκλαριμ.





46. LEYLEK

Bizim iklimimizde her yıl birkaç ay konukluk eden kuşların en vefalısı leylektir. İlkbaharın ilk belirtileri ile beraber ufkumuza gelir; öteki kuşların hepsinden önce yanımıza yerleşir. Yuvasını büyük ağaçların yüksek dalları arasında, bazı evlerin damında, yahut ocakların üstünde çalı çırpı ile kurar. İlk leyleği havada görünce hepimiz seviniriz; çünkü o bize artık kışın geçtiğini ve çiçek kokulu, ılık ve aydınlık günlere kavuşacağımızı müjdeler. Leyleği sevmiyen ve seve seve seyretmiyen kimse yok gibidir. Onun kar gibi beyaz bedeni, insan kolu uzunluğuna bacakları, gene uzun ve kabağ çiçeğinden daha sarı gagası hele çocukların

pek hoşuna gider. Ötüşü tuhaf bir şakşak çatırtısıdır; insan onu gülümsemeden dinliyemez. Şakacı bir okul arkadaşım sesinden dolayı leyleğe.«Nevruz trampetesi» derdi.

Köylüler leyleği pek severler. Onun için her köylü ister ki leylek kendi kulübesi üstünde yuva yapsın. Leyleğin yuvasına, yahut yavrularına dokunan çocuğa pek çok kızarlar. Bu dargınlık pek haklıdır, çünkü leylek, yuvasını ve yavrularını çok seven bir hayvandır. Kurduğu yuvacığın dağılması, yetiştirdiği yavrularının yere düşüp ölmesi onu yaslandırır. Buna sebep olmak şüphe yok ki çok kötü ve kalpsiz insanların işidir.

Dedelerimiz leyleğin sesi için şöyle bir masal uydurmuşlardır:

Sanki kuşlar önce sessiz yaratılmışlar. Sonra yaratan onları bir araya toplıyarak demiş ki:

— «Bu gece, bulunduğum yerin pencerelerini açtıracam. İçerde güzel çalgılar çaldıracağım. Siz pencerelerin önüne gelip bu konseri dinliyeceksiniz. Çalgılardan hangisinin sesi hoşunuza giderse bana bildireceksiniz. O ses sizin olacak ve dünya durdukça bütün çocuklarınız ve torunlarınız o sesle ötecek...

Gece olmuş. Pencereler açılmış ve çalgı başlamış. Bülbül en gözü açık davranarak en güzel sesi kendine ayırmış. Arkasından kanarya, saka ve öteki kuşlar beğendikleri sesleri alıp alıp gitmişler.

Leyleğe gelince, bilirsiniz ya a biraz böndür. Konsere gelirken nasılsa bir bacanın üstünde uyu-yakalmış; bir de gözlerini açtığı zaman ne görsün,

her yan aydınlanmağa başlamış. Bütün kuşlar yeni sesleriyle ortalığı neşeye boğuyorlar. Nerede ise gece bitecek, kendisi dünyanın sonuna kadar sessiz kalacak.

Zavallı leylek, kanatlarının olanca hızla uçmağa başlamış. Fakat ne yapsa boş; Leylek, pencerenin önüne vardığı zaman konser artık bitmiş bulunuyormuş. Pencereleleri takır takır kapatıyorlarmış. Zavallı leylek içli içli düşünmüş «dünyanın sonuna kadar büsbütün sessiz yaşamaktansa hiç olmazsa bu tahta takırtılarını kendime ses yapayım!» demiş.

İşte bunun için leylekler o gün bu gün ötmek istedikleri zaman birbirine çarpan tahtalar gibi takırdarlamış.

Uydurma ama güzel bir masal değil mi?





47. SU ÇANAĞI

Yıldızla annesi ırmağa yakın bir köyde oturuyordu. Bir gün annesi:

— Kızım, bana bir su çanağı yapar mısın? dedi.

Yıldız:

— Yaparım anneciğim, diyerek ırmağa koştu. Kenardan biraz çamurlu toprak kazdı, taşıyabildiği kadar aldı. Bununla bu çanağı yapacaktı. Külçeyi düzgün bir kayanın üstüne koydu: «Bu kaya çamuru işlemek için en iyi yerdir» diye kendi de başına geçti. Çamur, güzel ve yumuşaktı. Çok sulu değildi, tam biçim verilebilecek gibi idi.

Yıldız, önce bundan düz ve yuvarlak bir pide yaptı. Bu, çanağın dibi olacaktı. Sonra büyük kayanın üzerinde yuvarladı, yuvarladı, çamur parçası uzadıkça uzadı, inceltikçe incelmişti. En sonunda ince ve çok uzun bir çubuk halini aldı.

Υıldız :

— «Bununla çanağın kenarlarını yapacağım» dedi. Çanağın dibini önüne çekti. Yaptığı çubuğu bunun kenarına koydu. Burma burma dolamağa başladı.

Çubuk döndükçe kenar yükseliyordu. Bunun dolanması bittiği zaman büyük bir çanak meydana geldi.

Υıldız, çanağın düzgün olmasını istiyordu. Çubukları parmaklarile sıvazladı. Sonra eline bir taş alarak çanağın dışı düzelineye kadar sürttü. «Şimdi çanağı boyamalıyım» dedi. Oralarda beyaz kil de vardı. Bundan biraz aldı, su ile karıştırarak çanağı bununla boyadı. Boya fırçası olarak ne kullandı, dersiniz ? : Tüyleri koparılmış bir tavşan ayağı.

Annesine seslendi :

«Çanağın kenarını boyamak istiyorum» dedi. Ormandaki böğürtlenlerden çıkardığı boyayı bir kâseye koydu. Parmağıle çanağın kenarına iki çizgi çizdi. Sonra da kurusun diye çanağı güneşin altına bıraktı.

Üç gün geçti. Artık çanak pişirilebilirdi. Υıldız, çanağın sağlam olmasını istiyordu. Dört, beş tane büyük taş buldu. Bunların üzerine kum yığdı, bir tepe yaptı. Tepenin üstünde ateş yaktı, ısınsın diye çanağı ateşin yanına koydu. Alttaki taşlar iyice kızdıktan sonra ateşi tepenin üstünden çekti. Kıvılcımlı kumları açarak çanağı taşların üzerine yerleştirdi. Ve kızgın kumlarla iyice örttü. Sonra tümseğin üstünde yeniden ateş yaktı. Ateşe bütün

gün çalılırpı attı. Geceleyn de ateşı yavaş yavaş sönmeğe bıraktı.

Ertesi sabah Yıldız, çanağına koştı. Küllerin ve kumun altından onu çıkardı. Çanak, çatlamamış ve çok iyi pişmişti. Kenarına çizdiği çizgiler sabah güneşinde ne güzel parlıyordu. Yıldız, çanağını sevine sevine annesine götürdü.

48. SINIFTA

Nisanın ilk günü:... Güzel bir bahar sabahı! Sınıfın penceresinden mavi gök, yeşillenen ağaçlar, evlerin apaçık pencereleri ve bunların önünde çiçek saksıları görünüyordu.

Öğretmen tahtada yazılı bir meseleyi yapıpken nemli toprakların ve taze yaprakların sınıftan içeri giren kokulu havasını teneffüs ederek hoşlanıyordu.

Mesele ile uğraşırken okulun yan tarafındaki bir demircinin örs üzerine indirdiği çekiç vuruşları ve karşıdaki evlerin birinden bir annenin uyutmak istediği yavrusuna hüzünlü ninnileri işitiliyordu. Bazan çekiç vuruşları kuvvetleniyor ve o şefkatli annenin sesi yükseliyordu. Öğretmen birdenbire meseleyi bıraktı. Dışarıya kulak verdi, sonra pencereden bakarak dedi ki:

«Güneş kâinata gülüyor, bir anne ezinde yavrusuna ninni söylüyor, çalışkan işçi dükkânında çalışıyor, talebe okulda öğretmeninden ders alıyor.

Bütün bunlar biribine çok uymuş güzelliklerdir, ruhu açar.»

Paydosta okuldan çıktığımız vakit başka okulların talebesini de bizim gibi neşeli gördük. Öğretmenler gülümseyerek, çocukların velileri sevinç içinde, birbirile konuşuyorlardı. Çiçekçi bir kadının sepetindeki menekşelerin hoş kokuları etrafa yayılıyordu. Annemin beni almağa geldiği bu güzel gün kadar bahtiyar bir günümü hatırlıyamıyorum. Yanına sokularak:

— Anneciğim, dedim bu gün neden bu kadar, neşeliyim, bilmiyorum!

Annem gülerek şu cevabı verdi:
«Kalbinin rahat olmasından.»

49. YOLCU İLE EŞEĞİ

Bir yolcu, şehirden aldığı öteberiyi eşeğine yükletmiş, köye gidiyordu. Eşeğin yükü oldukça ağırdı. Çalılık bir yerden geçerken, yolcu kendi kendine:

«Şu çalılardan birkaç demet keseyim, işe yarar. Eşeğe yükletirim, nekadarcık ağırlık!» dedi, ve durup çalıları kesti birkaç demet yaprak eşeğe yükletti.

Zavallı eşek, sırtındaki yükün altında kendini güç tutabiliyordu. Ne yapsın? Yürüyecek... Yavaş yavaş yola koyuldu.

Sahibi birdenbire gene durdu. Orada çok düzgün iki parça taş görmüştü. «Belki yapıya yarar. Eşeğimin yükü okadar çok değil, ne olacak, bunları da kaldırır!» dedi.

Zavallı hayvan, artık kaldıramazdı; ne yapsın, gene yola koyuldu.

Yolcu, kendi kendine söyleniyordu:

— Ne iyi eşektir, ne kadar yük koysam kaldırır.

Sıcaktan terliyen yolcu üstündekini de çıkardı. Yüklerin üstüne koydu.

Hayvan, biraz daha yürüdü. Birkaç adım sonra zavallının bacakları büküldü, yere yıkıldı.

Artık bir daha kalkamadı.



50. GÖÇEBE ÇOCUĞU

Bir göçebe çocuğu anlatıyor :

Her sıcak yer benim memleketimdir; çünkü benim evim yoktur; çadırda otururum.

Bizim çadırımızı deve yunundan annem dokudu. Onu çölün bir tarafında diker ve içine gireriz. Bazı aslanların kükrediğini duyduğum olur; fakat şehir çocukları gibi korkman. Yırtıcı hayvanların seslerine alışığım. Hem de onlar ateşten kaçarlara, onun için arasıra çadırımızın önünde ateş yakarız. Ben yalnız yılandan korkarım: Bizim taraflardakiler sizin memleketlerin yılanlarına benzemezler.

Bir gün bizim çadırda bir yılan bulmuştum. Çanaktaki sütü içmek için oraya girmiş; dalgın dalgın karnını doyuruyordu. Bereket versin ki beni görmedi; usulcacık savuştum.

Bizim keçilerimiz ve develerimiz vardır. Onların sütlerini içeriz ve kıllarından kumaşlar yaparız.

Bir de bizim güzel bir atımız vardır. Arasıra ben ona biner, koşturarak gezer, eğlenirim. Bütün göçebe çocukları ata binmeyi bilirler ve atı çok severler.



51. DEMİRCİNİN ÖĞÜDÜ

— Kalk, gidelim...

— Hayır, oğlum, şimdi benim iş vaktim;
Bak, ben daha ocaktaki demirleri dövmedim;
Mavimtrak alev saçan ocağımın önünde
Şu ak kızıl demirleri dövmek gerek bugün de.
Yalan değil, bu dünyada cennet gibi yerler var,
Fakat ekmek kazananlar bundan bir tat duyarlar;
Yoksullara, işsizlere tamu olur her bukak.
Onun için benden sana öğüt olsun: Çalışmak.
Evet, yavrum, bu dünyada rahat olmak istersen,
Sen de «örs» ün hakkını ver kolda kuvvet var iken;
İş başında biri sana: «Kalk, gidelim» deyince;
Ona de ki: «Bırak beni, şimdi benim iş vaktim
Önce çekiç, alınteri, ondan sonra eğlence!»

52. ΣΙΤΜΑ

Memleketimizde insan sağlığı için en korkunç hastalıklardan biri sıtma dır. Köylerimizde olduğu kadar şehirlerimizde de halkı kırıp geçiriyor.

En büyük kötülük sıtmayı önemsiz tutmamızda ve hastalıktan saymamaklığımızdadır. Kolera, tifo, beyin humması ve başka ateşli hastalıklar sıtmanın yanında er ve kabadayı hastalıklardır. İnsana bütün kuvvetleriyle açıktan açığa saldırırlar. On gün, on beş gün, yirmi gün çarpışırlar. Bu zaman içinde ya onlar yenerler, hasta ölür; yahut yenilirler, sağlık geri gelir. Halbuki sinsi sıtma böyle değildir. Bir kere kanınıza girdi, pençesini pedeninize geçirdi mi, artık kolay kolay savulup gitmez. Yuttuğumuz «Sulfato» dediğimiz «Kinin» ilâcını görünce damarların içinden kaçar, dalağın içinde saklanır. Bedenin zayıf ve dermansız bir zamanını bulur bulmaz hemen ininden çıkarak gene saldırır. İşte sıtma nöbeti dediğimiz hal, kan ile sıtma mikropları arasındaki üç beş saatlik gavgav ve çarpışmadır. Nöbetin geçmesi sıtmanın büsbütün savuşması demek değildir. Zehirli tırnaklarını bir zaman için pençesinin içine çekmesi demektir.

Sıtma, sivrisineklerle bulaşan bir hastalıktır. Sivrisinek kanında sıtma mikrobu bulunan sıtmalıları ısırır. Onlardan emdiği kan ile birlikte mikropları da alır. Bu mikroplar, sivrisineklerin bedeninde ürer. Sonra sivrisinek, başkalarının kanını emerken bu mikropları da aşılar. Böylece hastalık hasta insandan sağlam insana geçmiş olur.

Şunu bilmeliyiz ki her sivrisinek; sıtmayı taşımaz. Sivrisineklerin pek çok cinsleri vardır. Sıtmayı geçiren sivrisinekler bir yere, meselâ bir duvara kondukları zaman gövdeleri başka sineklerinki gibi duvarın yüzünde ufki durmaz. Başları biraz aşağıda, arka tarafları yukarıda olarak eğri dururlar. Bunların kanatlarında çok kere benek halinde kara lekeler vardır. Bildiğimiz sivrisineklerin ise her vakit beneksizdir.

Sivrisinekler, havuzlara, göllere, durgun sulara yumurtlarlar. Bazı durgun sulara, meselâ şehir ve köy kenarlarındaki sazlık sularına, suyu değişmiyen fıçılara, tenekelere, havuzlara baktığımız zaman bunların içinde yüzen, bazı suyun üzerine çıkan, bazı dibine giden çevik hareketli birtakım küçük kara kurtlar görürüz. İşte bunlar yumurtadan çıkmış sivrisinek yavrularıdır. Suyun yüzüne çıkmaları nefes burularile hava almak içindir.

Biraz sonra bunlar kanatlanarak bildiğimiz sivrisinek haline gelirler. Bu sivrisinek yavrularının yetişmesine elverişli oldukları için, bütün durgun sulara ve su birikintilerine hepimiz düşman olmalıyız. Onların kurutulmasına çalışmalıyız. Sıtmayı insandan insana taşıyan sivrisinek olmayınca herkesin hastalığı kendisinde kalır, başkasına aşılanamaz. Hasta olanlar da kendilerini baktırarak kurtulurlar.

Sıtma mikrobu bedene girince hemen kana geçer ve kandaki kırmızı yuvarlakların içine girerek bir taraftan anları kemirir, bir taraftan da

ürer. Böylece yeni yetişen mikroplar da gene kanımızı bozarlar ve zayıf düşürürler. İşte sıtmalılarının kansız ve renksiz olmaları bundandır.

Hükümetimiz sıtma bulunan yerlerde «Sıtma ile Uğraşma Salgıtları» meydana getirmiştir. Bu uğraşmalar sonunda birçok şehirlerimizde hiç sıtma kalmamıştır. Hükümetin bu çalışmasına yardım etmeli, sıtma ile uğraşan doktorlara, sağlık işyalarına kolaylık göstermeyi herkes bir borç saymalıdır.

53. KALBİMİZ

Ağabeysi Turhanın sık sık soluduğunu gördü. Yüzü kıpkırmızı idi.

—Ne oldun ?

Turhan cevap verdi :

—Hayır, ağabey... Annem çamaşır yıkıyor da tulumbadan su çektim. Kollarımda kuvvet kalmadı.

Ağabeysi :

—Zıyanı yok, şimdi geçer, dedi, gel biraz yanımda otur. Ben bir tulumba biliyorum Turhan... Yumruğum kadar var yok... Fakat bu tulumba bir gün, bir ay, ve bir yıl değil, biz ölünceye kadar işler ; Bir dakika durmaz.

Turhan :

—Bu tulumba elektrikle mi işliyor ağabey ?

—Hayır, kendi kendine işliyor... Bu tulumbayı sen de pek iyi bilirsin.

Turhan, gözlerini aça aça düşünüyor, böyle bir tulumba gördüğünü bir türlü hatırlamıyordu.

Ağabeysi gülerек onun sağ elini tuttu, sol göğsü üstüne koydu :

—İçeride bir şey duymuyor musun ?

—Evet kalbim çarpıyor.

—Şimdi de başparmağını sol bileğinin üstüne hafifçe bastır.

—Bastırdım ağabey. Nabzım atıyor.

—Başını bir parça yana çevir... Parmağınla gene hafifçe boynuna bas. Gene böyle hafif, saat gibi bir düzeye vurmalar duyacaksın. Demin düşünüp de bulamadığın tulumba budur. Adını sen de pek iyi biliyorsun: Kalp.

Kalbin her hareketi bedenimizdeki kanı başımıza, gövdemize, kollarımıza gönderir. Bileğinde, nabzında duyduğun çarpıntılar kanın geçmesinden ileri gelir.

Tulumba işlerken su bir takım borulardan geçiyor ya... Kalp işlerken de kan tıpkı öyle birtakım borulardan geçer... Boruların adına kan damarları deriz., Gövdemizin her yanına kuvveti ve hayatı kan götürür. Kalpten çıkan kan bütün bedenimizde dönüp dolaştıktan sonra gene kalbimize gelir. Kan bedene yayılırken temizdir, kırmızıdır, tekrar kalbe girerken kirlidir, karadır. Temiz kan, kırmızı kan damarlarından akar. Kalp onu temizlemek için ne yapmak gerekse yapar, sonra gene gövdeye gönderir, bu durmadan gidiş geliş ömrümüzün sonuna kadar sürer.

—Peki, bu tulumba bir parçakık durursa ne olur ?

—Ne olacak ?... Ölürüz.



54. LÂLE MASALI

Bir kırmızı lâle vardı,
Bir gün toprağa yalvardı:
— Aman toprak, canım toprak,
Bir köşeni bana bırak:
Bak kış geldi, soğuk bastı,
Boynuma buzlar astı,
Tir tir edip üşüyorum.
Aman toprak, canım toprak,
Bir köşeni bana bırak.

Toprak dedi : «—Küçük lâle,
Yazıktır düşmen bu hale.
Gir koynuma yat bütün kış,
Bahara ermeğe çalış ?»

Çok teşekkür edip girdi,
Kışı orada geçirdi,
Bir karanlık izbe yerdi;
Lâle her gün soğan yerdi
Bir kapı etti tık tık !
Bir ses duydu : «—Çık artık çık !
Geçti keskin ayazlar, kar
Geldi serin, tatlı bahar.»

Lâle korktu, dedi : «—Olmaz !
Ne bahar geldi, ne de yaz...
Ben çıkarsam hemem tutar
İki taraftan tipi, kar.»
... Başını soktu toprağa,
Kulak asmadı tık tığa.

Bir başka gün gene : —Tık tık !
Bir seş duydu : —Çık artık çık ;
Rüzgâr geçti, kış, kar geçti,
Her taraftan bahar geçti...»
«—siz kimsiniz ? Ben korkarım,
Güvenebilsem çıkarım,»
«—Tanımadın mı a kardeş ?
Benim adım parlak güneş.
Çık da yüzün pembeleşsin,
«—Mademki parlak güneşsin,
yalnız gelmemeniz lâzım,
Ben çıkamam güneş ceğizim !»

... Başını soktu toprağa,
Kulağ asmadı tık tığa.
Bir sabahtı, gene sık sık
Kapı vuruldu tık tık tık!
Pek çok karktu; sesi kısık,
Sordu: «—Kim o?» Bir ses: «Çık, çık!»
«—Siz kimsiniz?» «—Ben yağmurum
Seni almak istiyorum.»
«—Ben de güneş, bildiğin eş
Çık artık çık, haydi, kardeş!
Su serpilsin yüreğine,
Kapanma artık bu ine!»

Çıktı lâle korka korka,
Düştü sırtındaki hırka.
Bir de dört yana baktı,
Az kalsın çıldıracaktı:
Dünya öyle özenmiş ki,
Bin bir renkle bezenmiş ki!
Ne soğuk var, ne tipi, kar;
Yağmur damla damla yağar,
Güneş toprağı yaldızlar,
Kıra çıkmış bütün kızlar.
Açık hava, gök, su, güneş
Dolaşiyor kardeş kardeş.

Lâle güldü. Dudakları,
Tombul tombul yanakları
Pembeleşti, güzelleşti.
Buna sebep güneşti.
Lâle artık bebek değil,

Oldu şık bir pembe çiçek.
Küçük lâle büyümüştü.
Her yanına renkler üştü.
Soranlara söylüyordu:

«—Havasızlık beni yordu,
Karanlık yer kansız etti.
Susuz kalmak cansız etti.
Şen havaya çıkar çıkmaz
Her yanımda fışkırdı yaz.
Sarı benzim pembeleşti,
Bunları yapan güneşti.»

Ey çocuklar, siz de temiz.
Açık havayı seviniz.
Şarıl şarıl aksın sular,
Püfür püfür essin rüzgâr.
Güneş, hava, su kuvvettir.
Çocuklara yoktur tasa.
Güneş, hava, su kuvvettir.
Çocuklara sağlık verir.

55. İSPARTA

İsparta Yunanistanın en kuvvetli krallığı idi. Bu şehir Moranın Lakonya vilâyetinde Lakedemon sancağının merkezidir. Eski İspartalıların hayatında en ziyade alakadar eden sey çocuklarına verilen terbiye ve bu yüzden başka hic bir millette görül-meyen cesaret ve kahramanlıktır.

İspartalıların en büyük endişesi orduların daima hazır, ahaliyi silah kullanmağa daima muktedir bir hale getirmektir. Ahali hükûmete son derece itaat eder, herkes anasından doğduğu andan öldüğü güne kadar vücutlarını hükûmete vakfeylerdi. Bir çocuk annesinden doğar doğmaz bir ihtiyarlar meclisinin huzuruna getirilir, çocuğun gelişli ve sağlam olduğu burada incelenirdi. Şayet biçimsiz ve zaif ise artık onun yaşamasına hiç lüzum görülmezdi. Çocuğa, yedi yaşına gelinceye kadar evde anası bakardı. Bu yaştan sonra çocuğun talim ve terbiyesi hükûmete aitti. Hükûmet bunları bir yerde toplar ve orada terbiye ederdi. Bu terbiyeden maksat çocukları dinç, kuvvetli ve cesur yetiştirmek idi.

Beden terbiyesi talimleri: koşmak, sıçramak, tırmanmak, yüzmek, atmak, göreşmek, kılıç oynatmak, dansetmek ve saire idi.

İspartalılar bilhassa vücudu sağlamlaştırmağa çok önem verirlerdi. Bir İspartalının her bir acıya, ağrıya ve yoksuzluğa katlanması lâzımdı. Açlık, susuzluk, sıcak, uykusuzluk, kırbaç yemek, hasılı bütün bu şeylere dayanması mutlaka lâzımdı. Bu zorluklar esnasında ufak bir şikâyet en büyük bir ayıptı. Çocukların bu gibi acılara ve yoksuzluklara dayantılarını anlamak için her yıl Artemis mabedine getirilir, hepsine bir kırbaç dayağı atılırdı. Bunlar katiyen ses çıkarmazlar, hatta içlerinden bazıları acıya dayanamayarak ölürler, fakat yine seslerini duydurmazlardı. Çocukların dinlenme yerleri saz yığınlarından ibaretti. Yemekleri okadar

az idi ki, karınlarını asla doyurmazlardı. Çocuklar bu suretle hem midelerini doldurmazlar, hem de rahat uyku uyurlardı. Bazan çocuklara hiç yiyecek verilmezdi. Ozaman onlar, kendi başlarının çaresini aramağa alışmak için yemeklerini kendileri tedarik ederlerdi. Şayet bir çocuk yemeğini çalar-ken yakalanacak olursa ona beceresizliğinden dolayı şiddetli cezalar verilirdi. Rivayete göre İspartalı bir çocuk bir tilki çalmış, üzerine birçok kişi geldiğini görünce tilkiyi koynuna saklamış. Adamlar çocuğu yakalayıp tilkiyi görüp görmediğini sormuşlar. Çocuk tilkiye karnını yidirmiş, fakat yine hırsızlığını belli etmemiştir.

İspartalılar çocukların okumasına okadar önem vermezlerdi. Çocuklara yalnız biraz okuyup yazmayı, vatan şarkılarını söylemeyi ve dans etmeyi öğretirlerdi.

İspartalılarda ihtiyarlara ve memleket ileri gelenlerine saygı etmek ve daima az sözle meramını anlatmak adetti. Az sözle çok mâna ifade etmeğe lakonizm derlerdi ki bugüne bugün bu tabir hâlâ kullanılmaktadır.

İspartalı kadınlar da bu suretle yetiştirilirdi. İspartalı bir anne oğlunun muharebeden kaçtığını görür görmez: «Orotas Çayı esirler için akıyor!» diyerek oğlunu elile öldürmüştü. Diğer bir İspartalı valide de beş oğlunun birden muharebede öldüğünü haber aldığı zaman kendisine bu haberi getirene: «Ben sana onları sormayorum. İsparta kazandı mı? onu söyle» diye sormuş, «evet» ceva-

bını alırmaz: Öyle ise Allaha hamd edelim! diye bağırmişti.

İspartalılar bu terbiye sayesinde zamanlarının en yeğit ve cesur askeri oldular. Onlar hiç bir zaman savaştan kaçmazlardı. İspartalıların düsturu ya ölmek ve yahut düşmanı yok etmektir. Böyle cesur askerle İspartanın ne istihkâmlara ve nede kalelere lüzumu vardı. Onların kaleleri kendi göğüsleri idi.

İspartalılara bu kanunları yapan Likürgos du. Likürgos memleketine dönünceye kadar yaptığı kanunlara itaat edilmesi için bütün İspartalılara yemin ettirmişti. Sonra da kendisi memleketini bırakarak bir daha vatanına dönmedi. Böylece onları yemin altında bırakmıştı. Kendisi de gurbette ölmüştü. Bu suretle İspartalılar bu kanunlara riayet ettikçe şan ve şereflerini yükseltmişlerdi. Fakat bu kanunlara aykırı gitmeğe başlayınca kuvvet ve büyüklüklerini kaybetmişlerdi.

56. YAĞMUR

Son derste idik. Sınıf vaktından önce karar-
mağa başladı. Ne oluyordu? Saatler mi geri kal-
mıştı? Gün mü kendini şaşırıyordu?.... Karanlık
öyle bastırdı ki... Pencereye baktım. Gökyüzü
kara bir duvar gibi okula yaklaşıyordu.

Öğretmen:

—Dersin bitmesine az kaldı; çıkar çıkmaz ko-

şa koşa hemen evinize ... Yoksa sağnağa tutulursunuz! dedi.

Ders bitti, okuldan çıktık. Ben oldukça hızlı yürüdüm. Tam pazar yerini sapsmışım. Burnuma iki iri damlanın ıslak ve soğuk fiskesi vuruldu. Bunlar, gökten boşanacak suyun ilk haberçileri idi.

Arkalarından bir sürü büyük damlalar çantada trampete çalmağa başladı. Çeketimin kumaşı da üzerine konan yağmur tanelerini sünger kâğıdı gibi emiyordu... Yağmurun kamçısı altında bu yarış hoşuma gidiyordu. Bütün koşanları ıslatan damlalar kaldırımın üzerinde küçüçük küçüçük zıpzıplar gibi sıçraşıyordu. Sonra bunlar hep birden toplanıp yaya kaldırımının çukur kenarlarından sarı bir ırmak halinde akıyordu. Arasına bir markanın, bir bezin, bir kâğıt parçasının bu sular üzerinde hızlı ve keyifli gittiği gözüne çarpıyordu. Fakat durup da bakamıyordum ki... Yağmur artık bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Islaklık içime geçmişti. Başıma siper edecek bir yer arıyordum. Yakında ne bir dükkân vardı, ne bir balkon altı, ne de çıkık bir saçak... Daracık dam altında sinmiş kuşlara imreniyordum. Acaba onlar da bizim halimize gülüyorlar mıydı?

Neyse yağmurun hızı geçer gibi oldu; Yoksa bir adım daha ilerliyemiyecektim. Taneler seyreldi. Sonra durdu. Ortalığa bir gariplik, bir yalnızlık çöktü...

Herkes üstünü başını elleri ile temizlerken güneş de bulutları yırtmış, bütün bu insanların haline gülüyor, yaş kaldırımını parlatıyordu.



57. OKUL KAÇAKLARI

Bir gün hava güzeldi pek,
Üç arkadaş birleşerek
Dedik: «Kaçalım okuldan»!
Tırmandık dik bayırlara,
Çıktık dağlara, kırlara...
Cezdik, dolaştık durmadan.
Bir de baktık: Bir ihtiyar,
Belki doksan yaşında var;
Elinde kalın bir sopa,
Yürüyor bizden ilerde.
Bir şey arıyordu yerde.

Sorduk : «Ne kaybettin baba ?
Tek başına yorgun argın,
Nedir böyle aradığın ?
Sana yardımcı biz varız,
Haydi, düşünme haber ver ;
Kaybettiğini ararız».



Dikkatle bakıp ihtiyar,
Bize dedi ki : «Çocuklar,
Siz beni bırakın hele,
Geçti boş yere gençliğim,
Budur işte kaybettiğim,
Aramakla geçmez ele!»

Bizi sıktı, utandırdı,
Bütün neşemizi kırdı
İhtiyarın bu sözleri.
«Kötüdür tembelin yolu»
Diye, tutturduk okulu,
Koşa koşa döndük geri.





58. ÇİFTÇİLİK

— Altın, Altın !..

— Hayır, kardeş, sen, bu fikri değiştir,
Altın devri çoktan geçti, şimdi demir devridir ;
Bir delidir o tembel ki demirlere hor bakar,
Ondan sonra gece gündüz altın diye sayıklar.
Şu gördüğün küçük şeyler : tohum, öküz, bel, orak...
Senin asıl unmaklığın onlar ile olacak.
Bunlar saçmış, bunlar saçar her ocağa bereket,
Sen bunlara şu dünyada her şeyden çok saygı et.
Eger biri elindeki sabanını isterse,
«Ağırınca iste altın, onu bırak, at !» derse
Umsunayım deme buna, el uzatma sakın sen !
Çiftçi olmak büyük şeydir ; ekin yurdu şenletir,
Saban mutlu bir yaraçtır ; alinteri bir zevktir.
Sen bu zevki bulamazsın başka yolda gidişten !



59. GEMİCİLER

Biz denizin çoçukları, şen gemiciler
Fırtınalı, ıssız enginleri severiz.
Hayatımız bir köpürmüş dalgaya benzer;
Rüzgârların ninnisile uyur kalbimiz...
Sular tanır o pek şanlı bayrağımızı.
Güneş ufka gömülürken bizi selâmlar.
Yakarıyor arkamızdan bir deniz kızı.
Gözlerimiz enginlerde düşmanı arar...
Ah! ölünce dalgalara gömsünler bizi.
Gönül, ıssız, fırtınalı bir dolay ister.
Tarihlere bırakırız hayalimizi
Biz, denizin çoçukları, şen gemiciler...

60. ESKİ İYİLİKLER UNUTULMAMALI

Karlı bir kış gecesi idi. Erol ile Gülseren soba başında büyük annelerine masal söyletiyorlardı.

Balkon kapısı arasına tıkırdıyor, dışarda soğukta kalmış bir kedinin yalvarır gibi miyavladığı işitiliyordu. Köşede gazete okuyan büyükbaba bu sese kulak verdi:

— Çocuklar, bizim pamuk, dışarda kalmış, dedi.

Pamuk, evin ihtiyar kedisi idi.

Erol büyükbabasına cevap verdi:

— Onu dışarıya biz attık büyükbaba.

Büyükbaba şaşırды:

— Niçin? Pamuk bir kusurda mı bulundu?

Bu sefer Gülseren söze karıştı:

— Pamuk artık ihtiyarladı büyükbaba... Artık hiç işe yaramaz oldu... Ne sıçan tutuyor, ne bizimle oynuyor... Yerine başka bir kedi alacağız...

Büyükbaba gazeteyi bırakmıştı:

— Size bu gece ben de bir masal söyleyeyim mi? dedi.

Çocuklar sevine sevine büyükbabalarının yanına koştular. Büyükbaba onlardan birini bir dizine, birini öteki dizine oturttu, şunları söyledi:

— Bir varmış, bir yokmuş... Eski zamanda bir memleket varmış.

O memleketin insanları için nankörlükten büyük bir ayıp, bir kusur yokmuş... Nankörlük davalarına bakmak için ayrıca bir hakyeri varmış... Fakat bu hakyerine hemen hiç gelen giden ol-

mazmış... Del zaman, git zaman, bu hakyeri büs-bütün işlemez olmuş... Hükümen en sonra işyarları ve kapıcıyı savmış... Eger bir gün bir davacı gelirse çalsın diye kapıya bir çingirak astırmış... Fakat yıllar geçmiş; ne gelen var, ne giden! Kapının rezeleri küf, çingırağın ipi yorun tutmuş... Bu zaman içinde hükümen de benim gibi bembeyaz olmuş... Günlerden bir gün hükümenin kulağına hafif, ama çok hafif bir çingirak sesi gelmiş... Demin balkondan gelen kedi miyavlaması kadar hafif... Hükümen de benim gibi birdenbire anlayamamış... «Acaba ben ihtiyarladım da kulağıma böyle sesler mi geliyor?» demiş...

Fakat çingirak ikide bir titrer gibi çalınıyor... Sonra aşağıya inmiş, kapıyı açmış... Bir de ne görsün? Bir ihtiyar at: başı düşmüş, gözleri dönmüş, açlıktan derisi kemiğine yapışmış, kılları uzamış... Zavallı at açlıktan neye saldıracığını bilmiyerek çingırağın ipindeki yosunları yalıyormuş...

Hükümen, hemen gerçine başlamış... Sonunda anlamış ki bu ihtiyar at artık yük çekemediği için sahibi onu sokağa atmış... Bütün ömrünce yük taşımış, hizmet etmiş, bir hayvanı ihtiyarlığında sokağa atmak yüz kızartacak bir şeydir...

Hemen atın sahibini buldurmuş ve ona ihtiyar atı ölünceye kadar beslemeğe yetecek bir para cezası kesmiş...

Çocuklar bu masaldan çıkan dersi anlamışlardı. Dedelerinin kucağından inerek kapıyı açtılar. İhtiyar pamuğun üstündeki pamuk gibi karları silkerek onu içeriye aldılar.



61. KİRPİ

Güner bahçede çember çeviriyor, ağabeyi Turgut bir ağacın altında kitap okuyordu.

Güner, birdenbire :

— Ağabey, yetiş... Bahçeye korkunç bir hayvan girmiş! diye haykırmağa başladı.

Turgut, hemen kitabını bırakıp koştu. Güner, kardeşine otların arasında iri bir ayva büyüklüğünde, at kestanesi biçiminde tostoparлак bir şey gösteriyordu. Üzerinde sivri sivri dikenleri olmasa insan bunu eskimiş büyük bir lâstik top da sanabilirdi.

Güner :

— Şimdi yürüyordu, ben çemberimin değneğile dokununca böyle oldu, dedi.

Turgut, beş yıldanberi okula gidiyordu. Bu tostoparлак dikenli şeyin ne olduğunu çoktan öğrenmişti :

— Korkma Güner, dedi, bu zararsız bir hayvancağızdır, adına kirpi derler. Baştan kuyruk so-

kumana kadar sırtını kaplıyan bu dikenler onun hem tüyleridir, hem de düşmanlarına karşı silâhlarıdır. Kirpi senden korktuğu için yusuvarlak olmuş. O ne vakit bir düşmana rasgelse hemen olduğu yerde büzülür, dikenlerini sivri sivri çıkarır. Dikenlerine bakarak çok kişi kirpiyi zararlı bir hayvan sanır.

Güner, kirpinin bize hizmet etmesine bir türlü inanamıyordu. Ağabeyisi anlattı:

— Tarlalarımızda, bahçelerimizde, tarlasıçanı, sümüklüböcek, danaburnu, tırtıl gibi birtakım zarar verici hayvanlar vardır. Kirpi gündüz uyur, geceleri sabaha kadar bu hayvanları yer, bizi onların zararlarından kurtarır. Raslasa sehirlî yılanların bile hakkından gelir.

Bazı memleketlerde kirpinin etini de yerlermiş ama biz yemeyiz.

62. HAYVAN EĞİTİMİ

Bilmem hiç at çambazına gittiniz mi? Gittinizse atlardan başka köpek, kedi, maymun gibi birtakım hayvanların birçok şaşılacak hünerler yaptığını görmüssünüzdür. Meselâ köpekler sahiplerinin lâkirdılarını, işaretlerini tıpkı insan gibi anlarlar. Emirlerini dinlerler. Ben küçükken bir kere onların nasıl eğitildiklerini gördüm. Eğitimcileri yaşlı bir adamdı. Bu adam, hayvanlarını büyük bir tatlılık ve sabırla kullanıyor, hiç kızmıyordu. Bunun sebe-

bini sordum. Şöyle cevap verdi. «Bir çok insanlar hayvanlara sert ve kötü davranırlar, onlar sopa-dan başka bir şeyle kullanılmaz sanırlar; bu, yanlışır. Hayvan eğitimi ile uğraşanlar pek iyi bilirler ki bunda sertlik işe yaramaz. Ben kendi hayvan-larımı hep okşaya okşaya eğitirim. Onlara boyna dayak atacak olsaydım korkak ve aptal olurlardı. Korku, zekâyı işlemez hale getirir. Böylece kendim de sabırlı ve sakin bir insan oldum. Diyebilirim ki ben köpeklerimi eğittiğim kadar köpeklerim de beni eğittiler. Ben onların zekâlarının açılmasına yardım ettim. Onlar benim ahlâkımı düzelttiler».

Bu son sözler bana tuhaf geldi, gülmeğe baş-ladım. Hayvan eğitmeni:

— Bir köpeğin insana ders vermesini tuhaf mı görüyorsunuz? dedi. Hele biraz düşününüz, hay-van, sahibinin etkisi altında kalmaz mı?

— Kalır!

— Şu halde eğitmen, hayvanı kötü etki altında bırakmamak için kendi hareketlerine dikkat etme-lidir. Meselâ ben şu köpeği eğitirken öfke, sertlik gösterirsem ne olur? O da ister istemez beni ben-zetler, öfke, sertlik göstermeğe alışır.

Köpek, sahibinin aynası gibidir. Haydudun kö-peği haydut, hırsızın köpeği hırsız olur. Dikkat ederseniz bunun örneklerini siz de çevrenizde görebilirsiniz. Aptal, kaba insanların köpeği aptal, kaba; nazik insanların köpeği çok sevimlidir.

63. PİNTİ HAMİT



Vaktile Pinti Hamit adında cimri bir zengin varmış ki ömrünü kuru ekmekle geçirirmiş. Söylediklerine göre çok mal, mülk, altın sahibi olduğu

halde katık parasını kıyamazmış. Tanıdıklarından biri bir gün kendisine peynirin tadını öyle ballandıra ballandıra anlatır ki ihtiyar cimri imrenir; ağzının suyu akarak yüz dirhem peynir alır. Fakat sanmayınız ki oturur, bunu doya doya yer. Hiç Pinti Hamit öyle şavurganlık eder mi? Peyniri bir şişeye doldurdu ve oğlunu çağırarak: «Gel bakalım, yüzün gülsün, bugün şölen var!» dedi. Şimdi sevincinden alıklaşan delikanlının karşısında Pinti Hamit lokmasını şişenin ağzına tutuyor, peynir kokusu sindirdikten sonra dilini şapırdatarak yerken şişeyi oğluna uzatıyordu. Ekmekleri bitince koca cimri, içindekinin kokusu kaçmasın diye şişeyi sımsıkı tıpaladı. Ve emretti ki kendisinden başkası açmasın.

Aradan birkaç gün geçer. Bir gün öğlen üstü evine gelen Pinti, bakar ki oğlu oturmuş, şişeyi dışından yalayarak ekmek yiyor. Öfkesinden Hamit, çıldırmış gibi olur: «A çocuk, sen ne obur şeysin! Ekmeğini bir gün de katıksız yesen ne olur? Sen böyle hergün söylen çekersen yukında biz kapitali kediyn yükletiriz:» der...!

64. Y A Z

Artar günden güne sıcak.
Yanar bütün köşe, bucak.
Gökte alev alev güneş,
Bir mangal dolusu ateş,
Tarlalar altın rengidir.
Dallar yemiş hevengidir ...
Üzümler pişer bağlarda,
Sürüler gezer dağlarda,
Toplanır koyun erleri.
Şenlenir harman yerleri:
Çocuklar koşar, bağırır,
Kızlar şarkı çağırır ...
Konser verir bazı bazı
Böceklerin ince sazı.





65. AVCI İLE TAVŞAN

Yaman avcıdır Kurt Ahmet Dayı,
Karış karış bilir çukur ovayı.

Sırtında çanta, yanında köpek,
Belde fisekler, omuzda tüfek;

Dağ, bayır demez, dolaşır, gezer;
Ta ötelerden avını sezer.

Bir sıcak gündü dolaştı pekçok;
Eli boş kaldı, ne yapsın av yok.

Kurt Ahmet Dayı dalgın yürürken
Bir ses işitti çalı dibinden.

Baktı: bir tavşan!.. Kulaklar kısık:
Köpek gitmez, çalılar pek sık

Ne umulmaz av, şaşırdı kaldı;
Eli tetikte hayale daldı:

«Ben bu tavşanı vurursam eğer».
«Boş geçirdiğim bu güne değer».

«Tavşanı satıp bir kuzu alsam,»
«Bedava büyük çayıra salsam».

«Yavrulayınca ertesi yıla,»
«Analı kuzu etmez mi para?»

«Ben, o para ile inek alır,»
«Kıra salarım; istemez ahır.»

«Bir yıl geçince buzağı doğar,»
«Sütlü inekten değerli ne var?..»

«Satınca onu yemem parayı,»
«Bir çift öküzle bir de tarlayı.»

«Satın aldırır bu para bana;»
«Kurt Ahmet Dayı, aferin sana!..»

Çılgın gibi idi bu düşünceyle,
Koşmuştu artık hep o neşeyle.

Sevincinden bir kahkaha attı,
Bu coşkun sesle gökü çınlattı.

Fakat ne yazık, ürkmüştü tavşan;
Tavşan değildi, rüzgârdı koşan.

Avın yerinde yeller esmede;
Bizim avcıya ne istersen de.

Kendinden geçme, dalıp hayale,
Düşersin sonra sen de bu hale.

66. ONU KIRAĞI ÇALDI

Bir gün Ksanti merkezindeki banka direktörünün yanına gün görmüş olduğu yüzünden okunan yaşlı, ağır tavırlı bir adam geldi. Şundan bundan konuşurlarken, direktör sordu:

— Sizin Hüseyinden ne haber?

— Onu kırağı çaldı!

Direktör, konuşanın yüzüne bakakaldı:

— Kırağı çalmak ne demek?

— Anlatayım: Bir tarla kenarında büyük bir kavak varmış. Onun dibine bir kabak ekmişler. Kavak görmüş ki gövdesinin yanında bir fidan; albil-diğine yükseliyor. «Bak hele, demiş, onun on günlük boyu için ben yıllarca beklemiştim».

Kabak büyüdükçe büyümüş, havağım yarı belini geçmiş. Kavak kendi kendine: «Neredeyse te-

pemi aşacak; ne türlü şeydir, bu» diye düşünür, dururmuş.

Bir sabah bakmış ki arkadaşı yanında yok. İlgilmiş, bir de ne görsün: Toprağın üstünde büzülmüş kuru bir ot yığını.

— Ayol, arkadaş, sana ne oldu? Demiş.

Kabak yanık yanık cevap vermiş:

— Beni dün gece kırağı çaldı.

— Ha!.. Gördün mü, benim yirmi yılda aldığımı sen yirmi günde kapıvermek istedin. Şimdi halini beğeniyor musun? Dün gece seni çalan kırağı bana gül suyu gibi geldi...

İhtiyar dedi ki:

— Bizim Hüseyin de birkaç yılda o tarla senin, bu tarla benim, bu iş senin, öteki iş benim; bizim elli yılda kazandığımızı beş yılda geçmeğe kalktı. Onu da kırağı çaldı.

67. BİR RUYA

Buğdayını sen ek, biç, tarlayı sür, capala!
Ekmeğini yap, dedi çiftçi bana rüyada.

Terzi dedi: Kendin dik, benden yardım
bekleme;
Malaları duvarcı tutuşturdu elime...

Bütün insanlar beni yapayalnız bıraktı,
Bu ayrılık içimi ateşler gibi yaktı.

El açarak göklere istedim derde derman.
Bir de baktım, yolumu kesmişti birkaç
aslan!

Birdenbire uyandım bu korkulu ruyadan,
İşçilerin sesleri geliyordu her yandan.

Tarla, bostan ekilmiş, zümrüt gibiydi yer-
ler...
Şimdiyedek ne habersiz yaşamışım ben
neğér.

Yaşamışım anladım, açıldı bak gözlerim;
Ta o gündenberidir insanları severim.





ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι η σημασία της εκπαίδευσης στην κοινωνία;

2. Πώς μπορεί να προωθηθεί η εκπαίδευση στην εποχή μας;

3. Ποια είναι τα οφέλη της εκπαίδευσης για τον ατόμο;

4. Ποια είναι τα προβλήματα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;

5. Ποια είναι η σημασία της εκπαίδευσης για την οικονομία;

6. Ποια είναι η σημασία της εκπαίδευσης για την πολιτική;

7. Ποια είναι η σημασία της εκπαίδευσης για την κοινωνία;

8. Ποια είναι η σημασία της εκπαίδευσης για την υγεία;

9. Ποια είναι η σημασία της εκπαίδευσης για την αειμωσία;

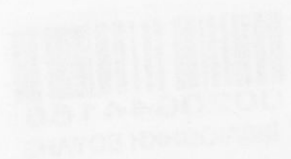
10. Ποια είναι η σημασία της εκπαίδευσης για την ανθρωπότητα;



İÇİNDEKİLER

	Sayfa
1. Eski okul ve yeni okul	5
2. Kurani Kerim	7
3. Sanat eserlerinin değeri	9
4. Sokratis (Eski Yunan tarihinden)	12
5. Sonbahar	14
6. Ey genç çiftçi	16
7. Rüzgârın gezişi	17
8. Küçük uçman	19
9. Büyük babanın bebeği	20
10. Sümüklü böcek	22
11. Sonbahar	25
12. Devekuşu	26
13. Eşek	28
14. Kış	29
15. Tarih	30
16. Zekât borcumuzdur	32
17. Elektrik telleri	34
18. Sevdiklerim	36
19. Gramofon plâkları	37
20. Kurt masalı	38
21. Jimnastik dersinde	42
22. Olimpiyat oyunları	45
23. Kuyudan çıkan ay	46
24. Denizde yaşayan hayvanlar ve bitkiler	47
25. Fil ve kazancı	49
26. Termometre	51
27. Termopilon savaşı (Eski Yunan tarihinden)	53
28. Tutumluluk	55
29. Tavşan	57
30. Bir tavşanın kaygışı	58
31. Hacılar gelirken	60
32. Kömür ile su	61

	Sayfa
33. Kâğıt nasıl yapılır	63
34. Cam	64
35. İşçiler	67
36. Aslan	68
37. Kış gecesi	69
38. Bırak şu kuşcağızı	70
39. Işık	71
40. İlkbahar	74
41. Tavus kuşu	75
42. Solon ve Kresüs	76
43. Bağcı ile çocuk	78
44. Güneş tutulması	80
45. Arının şarkısı	82
46. Leylek	83
47. Su çanağı	86
48. Sınıfta	88
49. Yolcu ile eşeği	89
50. Göçebe çocuğu	91
51. Demircinin öğüdü	92
52. Sıtma	93
53. Kalbimiz	95
54. Lâle masalı	97
55. İsparta	100
56. Yağmur	103
57. Okul kaçakları	105
58. Çiftçilik	108
59. Gemiciler	109
60. Eski iyilikler unutulmamalı	111
61. Kipri	112
62. Hayvan eğitimi	113
63. Pinti Hamit	115
64. Yaz	116
65. Avcı ile tavşan	117
66. Onu kirağı çaldı	119
67. Bir ruya	121



Ἀνάδοχοι ἐκτυπώσεως: Ι. & Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ—Στοάξ' Ἀρσακείου

Bu kitabın resimleri ressam E. Terzopulos
tarafından yapılmıştır



0020644185

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

